

Razvoj vatrogastva u Đurđevcu do 1900. godine

VLADIMIR MIHOLEK

Ovaj rad prikazuje razvoj vatrogastva u Đurđevcu od vremena Vojne krajine do kraja 19. stoljeća. Na osnovu sačuvane dokumentacije Dobrovoljnoga vatrogasnog društva u Đurđevcu, strukovnog glasila i ondašnjih novina iz druge polovice 19. stoljeća te objavljene literature, prate se učestali požari koji su harali u Đurđevcu i okolnim mjestima. Drvene kuće s ognjištima i ostale zgrade pokrivene slamom bile su podložne požarima zbog ljudske neopreznosti i nemara, pa su tadašnji vatrogasci imali pune ruke posla. Plamene buktinje odnosile su brojne kuće, gospodarske zgrade i ljudske živote, a mnoge obitelji ostale su bez krova nad glavom, imovine, stoke i sredstava za život. Gasitelji u Đurđevcu sa svojim štrcaljkama djelovali su od sredine 19. stoljeća, međusobno su se pomagali i stjecali iskustvo zajedno s gasiteljima okolnih sela. Takve okolnosti primorale su Podravce na osnivanje vatrogasnih društava. Dobrovoljno vatrogasno društvo u Đurđevcu osnovano je 1890. godine, premda brojni podatci govore o postojanju i aktivnom djelovanju Društva i prije navedene godine. Posebno je obrađen problem datiranja osnutka prethodnoga vatrogasnog društva (1881.) i razlog ponovnog osnivanja.

Ključne riječi: vatrogastvo, požari, osnivanje vatrogasnog društva, Đurđevac, Podravina

1. Uvod

Dosad su objavljene brojne monografije, spomenice i povijesni radovi o vatrogastvu i dobrovoljnim vatrogasnim društvima diljem Hrvatske. O đurđevečkom vatrogastvu i dobrovoljnome vatrogasnom društvu malo se pisalo i nitko se dosad nije ozbiljnije pozabavio proučavanjem njihove povijesti, niti je o tome objavljeno koje opširnije djelo. Dosad je izdana tek jedna manja tiskana spomenica (1995.),¹ a 2000. godine i digitalna inačica povodom 130 go-

dina vatrogastva u Đurđevcu.² Vinko Martinčić, autor teksta o povijesti društva, ne navodi izvore kojima se služio, ali je očito riječ o društvenim dokumentima i pojedinih člancima iz *Podravca*, novina što ih je izdavao Peroslav Ljubić u Virju krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Kraći tekst o povijesti vatrogasnoga društva objavio je Mato Kudumija u svojoj knjizi o povijesti

ko Martinčić, Marijan Kicivoj, Božidar Škurdija, Đurđevac: DVD Đurđevac, 1995.

¹ 115 godina Dobrovoljnog vatrogasnog društva, 70 godina puhačkog orkestra, 15 godina profesionalnog vatrogastva. tekstovi: Vin-

² DVD Đurđevac – 130 godina na humanom zadatku; <https://pdfslide.tips/documents/dvd-durdevac.html>, 1. 12. 2021.

Đurđevca.³ On također ne navodi izvore. Vjerojatno se služio istima, a tekst je napisan površno i s pojedinim nelogičnostima. Manji tekst iz župne spomenice objavio je Paškal Cvekan u maloj monografiji Župe sv. Jurja mučenika u Đurđevcu, u kojoj je iznio kraći zapis o osnivanju Društva 1890. godine. Ostali sadržaj preuzeo je iz Kudumijine knjige.⁴

Cilj ovoga rada nije govoriti prvenstveno o povijesti vatrogasnoga društva, nego o razvoju vatrogastva u Đurđevcu do 1900. godine i okolnostima koje su dovele do osnivanja Društva 1890. godine, a samim time prikazati i velike požare koji su tada harali u Đurđevcu i okolici. Rad je temeljen na podacima prikupljenima uglavnom iz ondašnjih hrvatskih novina i *Vatrogasnoga viestnika*, u kojem su često objavljivane vijesti o požarima i aktivnostima vatrogasnih društava na tlu Hrvatske. Osnivanje Društva potkrijepljeno je podacima iz sačuvane dokumentacije iz 1890-ih. Osim toga postoje različiti izvori koji nesumnjivo ukazuju na postojanje vatrogasnog društva i prije 1890. godine. Spominje se pet različitih godina, pa je stoga cilj ovoga rada pokušati utvrditi i godinu osnutka prvotnoga vatrogasnog društva.

2. Stanje vatrogastva na đurđevečkom području do osnutka Dobrovoljnoga vatrogasnog društva u Đurđevcu 1890. godine

Stara poslovice govori da je vatra dobar sluga, ali loš gospodar. Čovjek je od vatre imao velike koristi, ali ako se otela kontroli, onda su posljedice bile goleme jer je vatru tada bilo veoma teško obuzdati. Prema tome, otkad čovjek zna za vatru, uvijek se s njom teško borio. Radi bo-

ljega uvida u to kako je čovjek postupao s vatrom, obuzdavao je i preventivno djelovao, treba spoznati životne prilike koje su vladale u ovom dijelu Podravine za vrijeme Vojne krajine i nakon razvojačenja 1871. godine.

Poznato je da se tradicionalno graditeljstvo u Podravini, kao i u većem dijelu kontinentalne Hrvatske, oslanjalo uglavnom na dva građevna materijala, drvo i slamu, premda je manjim dijelom rabljena i trska. Sve ondašnje građevine (kuće, gospodarske zgrade) građene su od drva, a za pokrov služila je slama, šindra i trska. Drvene konstrukcije bile su lagane, čvrste, elastične i trajne. Drvo je bilo dostupno i lako se obrađivalo. Međutim, bilo je lako zapaljivo, pogotovo pokrov. Jedine građevine od opeke u to vrijeme bile su pojedine vojne krajiške zgrade namijenjene vojnoj posadi, časnicima i članovima njihovih obitelji, te crkve. Stanje zgrada u podravskim naseljima pod upravom Vojne krajine bilo je nešto bolje nego u kmetskim selištima u Banskoj Hrvatskoj. U njima je vladao veći red u gradnji stambenih i gospodarskih zgrada, kao i u održavanju reda u kućama i na ulicama. Kuće na području Varaždinskoga generalata, odnosno Đurđevečke i Križevačke pukovnije, nalazile su se u puno boljem stanju od kuća na ostalom krajiškom području. Naročito su se isticale đurđevečke kuće kojima su *poceki* (pragovi) većinom bili podzidani opekom. Zidanih je peći tada bilo veoma malo unutar seljačkih kuća. Kuhalo se uglavnom na otvorenom ognjištu, a zidane peći počele su se graditi u drugoj polovici 19. stoljeća. Dimnjaci su građeni od istog materijala i na isti način kao i zidovi kuća, od pletera omazanog blatom.⁵ Zapravo, najveće prijetnje požara dolazile su od otvorene vatre iz kućnih ognjišta i ognjišta u kovačnicama. Kao što se vidi u daljnjem tekstu,

3 KUDUMIJA, Mato: Đurđevac u svijetu i vremenu. Đurđevac: Mjesna konferencija Socijalističkog saveza radnog naroda, 1968., 113-116.

4 CVEKAN, Paškal: Đurđevac – kakav nije poznat. Đurđevac: Skupština Općine Đurđevac, 1991., 125-126.

5 SOMEK, Petra: *Tradicijsko graditeljstvo u Podravini*. Samobor / Zagreb: Izdavačka kuća Meridijani, Agencija za komercijalnu djelatnost, 2011., 20-22.; BIČANIĆ, Rudolf: *Doba manufakture u Hrvatskoj i Slavoniji 1750 – 1760*. Zagreb: Izdavački zavod Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, 1951., 24.

opasnost je kasnije prijetila i od nestašne djece i njihove igre žigicama, kao i od nepreznih pušača i skitnica koji nisu pazili na žar u svojoj luli. Dakle, čovjekova neodgovornost i nemar bili su glavni uzroci požara. Kada je vatra jednom zahvatila slamu i drvo, kuću ili štagalj, teško ih se moglo spasiti. Svako gašenje požara moralo se usmjeriti na susjedne zgrade kako bi se spriječilo širenje vatre. Bio je to težak posao jer se voda vadila iz uličnih bunara i donosila u drvenim posudama. Da bismo shvatili koliko štete može prouzročiti požar, poslužit će primjer požara u susjednome Virju iz 1735. godine. Virovcima je tada u vatrenoj stihiji izgorjelo 115 kuća i većina gospodarskih zgrada, a stradala je čak i crkva. Bio je to golemi gubitak jer su izgorjele kuće činile čak četvrtinu svih kuća u selu.⁶ Spominjani požari u ovome radu zorno svjedoče o uzaludnoj borbi s vatrom u nedostatku vode. Đurđevcu je voda tada bila dostupnija za razliku od pojedinih okolnih sela jer je bio okružen močvarama i poplavnim livadama. Karta Đurđevčke krajiške pukovnije, nastala izmjerom u drugoj polovici 18. stoljeća, prikazuje đurđevčke ulice smještene na povišenim pjeskovitim gredama, a iza većine vrtova voda je ležala većim dijelom godine. Bilo je dovoljno pružiti vatrogasne cjevine (cijevi?) i štrcaljka je bila spremna za gašenje.⁷

Prve protupožarne mjere propisane su još u drugoj polovici 18. stoljeća. Vatrogasnim redom (Feuer Ordnung) od 26. lipnja 1788. godine donesena su točna pravila prevencije i postupanja prilikom požara. Red je nalagao da pri gradnji između kuća mora ostati barem tri »klafter«⁸ slobodnoga prostora te se preporučivalo štagljeve podizati iza vrtova ili u polju. Graničari su

morali saditi visoko drveće uz kuće, osobito stabla oraha, čija je prostrana i gusta krošnja koliko-toliko sprječavala širenje vatre. Gasiteljima je s ulične strane morao ostati slobodan prostor za pristup. Dimnjaci ni u kojem slučaju nisu smjeli biti drveni, nego od pletera i omazani blatom izvana i iznutra. Ognjišta se pak nisu smjela nalaziti uz drvene zidove, a drveni podovi bili su zabranjeni. Zato su se podovi izrađivali od nabijene zemlje. Vojna je vlast stoga provjeravala gradnju svake nove kuće. Nikakvi poslovi pri kojima su upotrebljavani zapaljivi predmeti nisu se smjeli obavljati noću, a svako kretanje noću s bakljama, svijećama i žeravicom po štagljevima bilo je strogo zabranjeno. Zato se za rasvjetu preporučivao lampaš od lima i stakla. Noću je bilo zabranjeno sušiti drva, triješće i predivo blizu ognjišta ili na peći. Strogo su bili zabranjeni i krjesovi u selu, paljenja vatre, upotreba baruta i pucaanje. Posebno upozorenje odnosilo se na pušače i žene pri kuhanju. Vatrogasni red nalagao je gospodaru voditi brigu o ukučanima, paziti kamo bacaju pepeo i čiste li redovito dimnjake. Pozornost je također usmjerena i na pušače lule. Tko je uhvaćen pušiti lulu bez zaklopca, plaćao je jednu forintu kazne. U svakom selu na određenim mjestima nalazila se potrebna oprema za gašenje požara. Zbog sigurnosti držale su se noćne straže od Miholja do Uskrsa. Tko je prvi primijetio požar, morao je na bilo koji način stvoriti čim jaču buku (trubom, zvonom) i galamu te dići sve muškarce na noge. Žene su istovremeno ostajale kod kuće polijevati krovove. Gasilo se drvenim kotlićima, a od alata upotrebljavane su ljestve koje su sezale do vrha krova, zatim krampovi, vile, čaklje (motke sa željeznom kukom) i sjekire. Bunare se moralo redovito održavati, a mogla se držati i kaka jama s vodom. Zgarište se bez naredbe nije smjelo napustiti sve do prestanka opasnosti. Nove protupožarne odrednice donesene su tek 1857. godine.⁹

6 PODRAVEC, Dražen: *130 godina Dobrovoljnog vatrogasnog društva Virje*. Virje: Osnovna škola prof. Franje Viktora Šignjara Virje, 2008., 50.

7 *Hrvatska na tajnim zemljovidima XVIII. i XIX. stoljeća. Đurđevačka pukovnja*. ur. Mirko Valentić, Ivana Horbec i Ivana Jukić, Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2003., sekcija 7.

8 1 klafter – 1,896 m.

9 MATASOVIĆ, Josip: *Jozefinska skrb proti požara*. // Narodna starina, XI, 27 (prosinac 1932.), 33-36.; PODRAVEC, D.: *130 godi-*

Nakon ukidanja Vojne krajine (1871.) i priključenja krajiškoga područja civilnoj Hrvatskoj (1881.) bili su mjerodavni zakoni Austro-Ugarske Monarhije s područja Hrvatske i Slavonije. Prvi poznati propis o vatrogasnim društvima donesen je 1886. godine kada je odjel za unutarnje poslove kraljevske Hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade izdao *Naredbu glede ustrojavanja vatrogasnih društava* od 11. srpnja 1886. godine.¹⁰ Ukidanje Vojne krajine i dioba obiteljskih zadruga u drugoj polovici 19. stoljeća znatno su utjecali na razvoj podravske naselja te tradicijsko graditeljstvo, ali se stanje nakon razvojačenja 1871. godine nije bitno promijenilo. Naprotiv, nakon rastakanja obiteljskih zadruga velike su se zadružne parcele prepolovile, pa su kuće još više bile bliže jedna drugoj. Takve parcele nalazile su se na periferiji, a uže u samome središtu đurđevčkog naselja. Do velikih promjena došlo je tek nakon što je opeka počela sve više zamjenjivati drvo, a taj proces tekao je sporo. Zidanice su bile zaštićenije, ali je ostao velik broj drvenih štagljeva pokrivenih slamom.¹¹ Kuće od opeke isprva su podizali malobrojni obrtnici i bogatiji seljaci, pa se potrebna opeka pekla u općinskim poljskim ciglanama. Kada takve ciglane više nisu mogle proizvesti potrebnu količinu opeke, 1899. godine podignute su dvije moderne tvornice opeke, prva u Đurđevcu, a druga u Virju.¹² Naredbom br. 10.378 od 14. ožujka 1892. godine zemaljska je vlada naredila da se kuće moraju pokrivati crijepom. Vjerojatno se to odnosilo samo na no-

vogradnje.¹³ Da stanje nije bilo zadovoljavajuće, govori podatak da je 1887. godine u Budrovcu postojala samo jedna zidanica, a da u selu nije bilo izdašnog bunara, pa se za gašenje jednog požara voda dovozila iz neke obližnje jame.¹⁴ Novinski izvještaji o požarima, o kojima je riječ u ovome radu, govore da su Podravci pogorjele pomagali žitom, sijenom i živežom, makar i malim udjelom, jer su znali da se to i njima vrlo lako može dogoditi. Pomoć u novcu stizala je od đurđevčke općine, ali i od općina iz ostalih dijelova Hrvatske jer su vijesti o velikim požarima objavljivane u raznim novinama. Imovna je pak općina pomagala potrebnim građevnim drvom.

Radi obrane od vatre počela su se osnivati vatrogasna društva diljem Hrvatske. Prvo takvo društvo u nas osnovano je u Varaždinu 1864. godine. To je bilo treće po redu vatrogasno društvo u Europi. U ovom dijelu Podravine prva društva osnovana su 1878. godine u Virju i Novigradu. Oba Društva pravno su djelovala od 1879. godine, kada su im odobrena pravila. Većina Društava u okolnim selima osnovana je u posljednjem desetljeću 19. stoljeća. Budući da su razna društva i udruge s područja cijele Hrvatske težili organiziranom djelovanju, tako su i vatrogasci 1876. godine osnovali Hrvatsko – slavonsku vatrogasnu zajednicu kojoj je tada pristupilo 27 društava. Godine 1883. izrađen je nacrt novoga Vatrogasnog zakona, a kao vatrogasni simbol uzeti su kacija te ukriženi čekić i sjekirica.¹⁵

Za gašenje požara tada su upotrebljavali posebnu štrcaljku sa sisaljkom na ručni pogon koja je tjerala vodu kroz cjevine do mlaznice. Sisaljka je smještena na podvozju konjskih kola. Iz jednog novinskog članka saznajemo da je takve sisaljke 1860-ih izrađivao i ugrađivao na kola zvo-

na..., 33-35.; TKALAC, Krunoslav: *Babogredska kompanija*. Vinkovci: Slavonska naklada Privlačica, 1994., 32.

10 VIRC, Zlatko: *Vinkovački vatrogasci 1880. – 2010*. Vinkovci: Javna vatrogasna postrojba, 2010., 17.

11 CIK, Nikola: *Izvođenje i realizacija prve faze projekta »Đurđevac 1868. godine: rekonstrukcija demografskog i urbanog razvoja grada Đurđevca u XIX. stoljeću«* // Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja, XIII, 25, 2014., 69-71.

12 Općinar: *Hrvatski narod*, IX, 22 (31. 05. 1900.); MIHOLEK, Vladimir: *Ciglane i tvornice opeke u Virju i Đurđevcu* // Podravski zbornik 48, ur. Robert Ćimin, Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2022., 45, 55.

13 Izvještaj upravnog odbora o stanju javne uprave i kraljevskog podžupana o djelovanju kraljevske županijske oblasti i podčinjenih kraljevskih kotarskih oblasti u god. 1892., 81.

14 N. N.: *Iz Podravine*, 20. kolovoza. (Dopis.) (Tuča i požar.) // Narodne novine, LIII, 191 (24. 08. 1887.).

15 PODRAVEC, D.: *130 godina...*, 36, 44, 54.

nolijevac Pabst u Varaždinu. Primjerice, 1867. godine štrcaljka je koštala 350 forinti, a nabavila ju je općina Ždala.¹⁶ Na znak uzbune, obično zvonjavu crkvenih zvona i trube, đurđevečki su vatrogasci hitali na požarišta ne samo u Đurđevcu, nego i u Virju, Novigradu i drugim obližnjim selima. Dotični pak vatrogasci stizali su u pomoć kad bi buknuo požar u Đurđevcu. Tako su jedni drugima pomagali. Kao što se vidi u daljnjem tekstu, jednom su na požarište u Đurđevcu stigli čak i bjelovarski vatrogasci s vojnom posadom, premda im je trebalo poduže vrijeme da stignu do Đurđevca. Zanimljiv je podatak o uzbuđivanju zvonjavom što ga je prilikom istraživanja Đurđevečki peskov u Đurđevcu zabilježio prirodoslovac Dragutin Hirc. Srećom, nije bilo riječi o požaru, ali podatak zorno govori o tome kako se žurno postupalo. On je pisao o pješćanim olujama na tada ogoljelim pješćanim površinama, koje su izdaleka izgledale poput zamračenja, kao gusti dim od velikog požara. Iznosi da su »neke godine počeli zvoniti u bližnjim crkvama, držeći da u Đurđevcu gori, nu kad tamo, gusti se pijesak dignuo u zrak«.¹⁷

2.1. Gašenja đurđevečkih vatrogasaca u susjednim selima

O tome kako su gasitelji gasili požare možemo vidjeti u novinskom članku ilirca Ferde Rusana o velikom požaru u Pitomači 21. rujna 1846. godine, kada su izgorjele 24 kuće i 96 gospodarskih zgrada. Rusan napominje da bi Pitomačani, Virovci i Đurđevčani morali što prije kupiti štrcaljke radi obrane od požara.¹⁸ Dakle, ljudi su tada u ovome dijelu Podravine vatru još uvijek gasili vodom iz drvenih posuda. Po svemu sudeći, prvu vatrogasnu štrcaljku kupili su Virovci 1854. godine za 400 fo-

rinti.¹⁹ Đurđevčani su svoju štrcaljku zcijelo nabavili prije 1860. godine jer su iste godine s njome sudjelovali u gašenju jednog požara u Novigradu.²⁰

Rusan bilježi veliki požar u Virju 3. kolovoza 1863. godine te izvješćuje da su u pomoć pritekli ljudi iz Miholjanca, Novigrada, Molvi i Đurđevca. Vatra nošena vjetrovom progutala je tristotinjak različitih zgrada: od toga 90 krajiških kuća, po jednu općinsku i državnu zgradu te veliki satnjski magazin sa žitom (vrijednost 5.000 forinti) spremljenim 1861. godine. Izgorjelo je 67 grla rogate stoke i sva perad u opožarenim dvorištima te 2.800 forinti gotovine. Ukupna šteta procijenjena je na 300.000 forinti, a 878 žitelja postalo je beskućnicima. Popriličan broj ljudi dobio je opekline, a požar je odnio i život petogodišnjeg djeteta. Vatru je prouzročio »nestašan dječarac u nekoj pojati«.²¹

Nakon četiri godine, ujutro 28. kolovoza 1867. godine, opet je planuo požar u Virju. Vatra je zahvatila jednu kuću koja je dijelom spašena, na čemu treba zahvaliti virovskome satniku Rafaelu Vuceliću i upravnome poručniku Franji Časki, koji su savladali požar s trima štrcaljkama. Ubrzo su sa svojim štrcaljkama stigli i gasitelji iz Novigrada i Đurđevca, ali je požar već bio ugašen. Izvjestitelj je zaključio: »Hvala im u ime čitave općine na bratimskoj ljubavi, a Bog bi dao, da nikada prilike ne doživimo, ljubav im ljubavju vratiti!«.²² Navedeni požari potvrđuju da su tadašnji gasitelji uvidjeli veliku djelotvornost štrcaljke, pa su u roku od desetak godina, u razdoblju od 1854., kada je kupljena prva štrcaljka, pa do 1867. godine, štrcaljke posjedovali i gasitelji u Đurđevcu i Novigradu.

Virovac Mijo Slamić piše u novinskom članku o još jednom požaru u Virju. Bu-

16 F. L.: *U Virju, u vojničkoj krajini, 30. kolovoza. (Dopis.) (Požar.)* // Narodne novine, XXXI, 202 (04. 09. 1867.).

17 *Prirodni zemljopis Hrvatske. Lice naše domovine*, knj. I, ur. Dragutin Hirc, Zagreb: A. Scholz, 1905., 282.

18 RUSAN, F. D.: *Dopis iz Podravine.* // Novine horvatsko-slavonsko-dalmatinske, XII, 83 (17. 10. 1846.).

19 PODRAVEC, D.: *130 godina...*, 43.

20 Isto, 54.

21 F.: *U Podravini, 4. kolovoza.* // Narodne novine, XXIX, 179 (07. 08. 1863.); N. N.: *U Virju, 24. listopada. (Dopis.) (Virovski požari.)* // Narodne novine, LVI, 249 (29. 10. 1890.).

22 F. L.: *U Virju, u vojničkoj krajini, 30. kolovoza. (Dopis.) (Požar.)* // Narodne novine, XXXI, 202 (04. 09. 1867.).

knua je u noći 6./7. veljače 1869. godine u ulici Gradišće. U njem je gorjelo devet kućišta, od kojih su gasitelji uspješni spasili četiri kuće. Slamić primjećuje da su se zgrade pokrivene slamom nalazile blizu jedna drugoj, što je otežavalo gašenje. On hvali đurđevčke i novigradske gasitelje s njihovim štrcaljkama.²³

Rusan javlja i o požaru u Novigradu 19. lipnja 1870. godine koji je u večernjim satima planuo u glavnoj ulici pored župne crkve. Tada je izgorjelo 9 kuća i 43 gospodarske zgrade. Veću štetu spriječile su zgrade građene ciglom: župna crkva, Čikvarovo svratište i školska zgrada. Domaćim gasiteljima pomagali su i gasitelji iz Koprivnice, Bregi, Virja i Đurđevca. Među pohvaljenima navodi trgovca Nöthiga²⁴ iz Đurđevca, koji je stigao u pomoć sa svojom vlastitom štrcaljkom punom vode. Zajedno s kolegom Mihinićem uspio je obraniti crkvu unatoč nedostatku vode.²⁵ Izvjestitelj hvali vještinu i požrtvovnost štrcara Mihinića i Virovca Srećka Zubanovića. Prema tome, možemo zaključiti da je ova đurđevčka štrcaljka bila u privatnom vlasništvu obitelji Nöthig. Njome i s pomagačima na pumpi upravljao je sam Nöthig, a Mihinić je gasio požar. O istome požaru druge novine iznose već poznate detalje, ali i podatke o neizravnim ljudskim žrtvama. Neki seljani radili su toga dana na svojim prekodravskim konacima pa su, vidjevši požar, brzo krenuli kući. Njih osamnaestoro naguralo se u čamac koji se prenatrpan prevrnuo posred Drave. Samo dvoje ih se uspjelo spasiti od utapanja.²⁶ Novine

navode i veliki požar u Virju 1878. godine sa 55 izgorjelih kuća i 129 gospodarskih zgrada. Gasitelji se ne spominju, ali se može pretpostaviti da su Đurđevčani svakako pripomogli u gašenju tako velikog požara.²⁷

Sljedeće djelovanje đurđevčkih gasitelja sa štrcaljkom zabilježeno je 16. kolovoza 1887. godine u obližnjem Budrovcu. Budrovčani tada jednostavno nisu imali sreće. U srpnju im je tuča uništila sav urod u polju i vinogradima, a nakon mjesec dana pogodio ih je i požar. Vatra se raspalsala oko 14 sati u kući udove Ane Fučijaš i brzo se proširila te spalila 15 kuća, 18 štagljeva i 6 komora vrijednih 7.440 forinti, ne računajući pokućstvo, žito, sijeno i slamu. Šteta je bila velika, ponajprije zbog nedostatka vode. Žalosno, ali izvještaj doslovce govori da u cijelome selu nije bilo izdašnog bunara, osim poneke mlake. Osim toga, ljude je obuzela panika i smušenost, pa su u žurbi iz kuća spašavali nevažne stvari, a one prijeko nužne za život prepuštali su plamenu. Stanje se koliko-toliko popravilo nakon dolaska načelnika đurđevčke općine Ferde Šnidaršića. U početku je jedva prikupio deset ljudi za rušenje zgrada koje su bile previše zahvaćene vatrom. Time su spriječili daljnje širenje vatre te olakšali gašenje. Potom je pozvao štrcaljke iz Đurđevca, a glavarima obližnjih sela zapovjedio je prikupiti sve raspoložive muškarce da kolima dopremaju vodu u badnjevima. U 16 sati stigle su i dvije štrcaljke, a vatra je bila toliko jaka da su se ljudi na štrcaljkama morali često izmjenjivati zbog velike vrućine i opasnosti od opekline. Svojom požrtvovnošću istaknuo se vlasnik paromlina u Đurđevcu Šandor Hirschler²⁸, kao i dimnjačar Ivan Kostić, mladi podčasnik Topolčić, te oružnički vodnik Orešković s oružnicima Vuletićem, Prpićem i Pernarom. Posebno se zalagao glavar susjednoga Čepelovca. Premda star, dva puta odlazio

23 -s-: (Dopis) // Pučki prijatelj, III, 6 (18. ož. 1869.).

24 Trgovac i konjogojac Josip Nöthig (rođ. 1844.). Motivi kupnje štrcaljke nisu poznati. Za pretpostaviti je da se odlučio na taj potez radi zaštite prvenstveno svoje imovine, a kasnije i obiteljskog paromlina u Đurđevcu pokrenutoga 1876. godine. MIHOLEK, Vladimir: Đurđevčki mlinovi na parni i ostale vrste pogona s kraja 19. i prve polovice 20. stoljeća. // Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja, XIII, 25, 2014., 78.

25 R-n.: (Požar) *Iz Podravine vojničke* 26. lipnja. // Pučki prijatelj, IV, 23 (30. 06. 1870.)

26 N. N.: *U Virju*, 20. lipnja. (Dopis.) (Požar i potop). // Narodne novine, XXXVI, 41 (23. 06. 1870.); R-n.: (Požar) *Iz Podravine vojničke*

ke 26. lipnja. // Pučki prijatelj, IV, 23 (30. 06. 1870.)

27 N. N.: *U Virju*, 24. listopada. (Dopis.) (Virovski požari). // Narodne novine, LVI, 249 (29. 10. 1890.)

28 MIHOLEK, V.: Đurđevčki mlinovi na parni..., 78.

je u selo i prikupljao ljude i kola s vodom. Ovaj opširni članak donosi da su 1887. godine Đurđevčani raspolagali s dvije privatne štrcaljke. Ova druga, vjerojatno je bila Hirschlerova, koju je nabavio ponajprije zbog obrane svojega paromlina od mogućeg požara.²⁹ Njegova bojazan bila je opravdana jer su i mlinovi bili česta meta požara.³⁰

Jedno gašenje đurđevčkih vatrogasaca zbilo se 19. srpnja 1890. godine, upravo na dan kada je održana osnivačka skupština Dobrovoljnoga vatrogasnog društva. Popodne prije same skupštine objavljeno im je da gori jedan štagalj u Virju. Već spremna 24 vatrogasca u novim uniformama, s opremom i novom štrcaljkom odmah su odjurili u Virje. Požar je brzo ugašen pa su nakon vatrenoga krštenja još uvijek imali vremena održati dogovorenu skupštinu. Bili su to sljedeći đurđevčki vatrogasci: farbar Franjo Quinz (vojvoda), mjernik Šandor Hegedić (podvojvoda), trgovac Ferdo Brenner (vodnik), veleposjednik Ivan Nöthig (vodnik), bankovni službenik Dragutin Franz (podvodnik), postolar Karl Grdan (podvodnik), penjači: remenar Eduard Sestrić, Đuro Marić, stolar Marko Bakrač, tesar Jakob Rupnik, Mijo Zubanović, krojač Josip Hanzl, zidar Martin Čerček, dimnjačar Koloman Oberreiter; štrcari: Martin Mihaljev, kovač Štefo Koren, općinski pisar Ivan Sivoš, općinski nadstražar Đuro Topljak, Vatroslav Tomica, krojač Gustav Hrženjak, bravar Đuro Kirin, Bolto Martinčić, kolar Ignac Kovačić te trubač brijač Blaž Valek.³¹

Već 16. listopada opet se na nesretne Virovce okomio požar. Đurđevčani su u velikom broju vrlo brzo došli u pomoć. Čak 29 vatrogasaca stiglo je u Virje. Osam pristiglih štrcaljki borilo se s vatrom cijelu

noć. Izgorjelo je 12 zgrada vrijednih 6.000 forinti.³² Sljedeći put đurđevčki su vatrogasci opet gasili požar u Virju. Vatra je 27. lipnja 1892. godine zahvatila 3 kuće i 6 štagljeva.³³ Nakon toga, 12. kolovoza, zapalila se slama kod seljaka Krnjaka u Kalinovcu. Izgorjele su dvije kuće, 3 štaglja, 2 štale, mnogo žita i 5 grla stoke.³⁴ Za pet dana vatrogasci su ugasili manji požar u Budrovcu kod seljaka Fučijaša.³⁵ U Čepelovcu je zabilježen velik požar 17. travnja 1893. godine, zahvativši skoro pola sela. Vatra je krenula iz staje seljaka Matekova. Premda su Đurđevčani brzo došli na požarište, kao i gasitelji iz Budrovca, izgorjelo je 14 kuća i 16 staja. Ovaj požar spominje i novinar u tekstu iz 1962. godine pišući o proslavi 40. obljetnice Vatrogasnog društva u Čepelovcu, ali je naveo da se požar dogodio 1892. godine. Ovo je zlo vjerojatno potaknulo mještane na kupnju vlastite štrcaljke (1901.) i uvođenje vatrogasne straže.³⁶ Izvor bilježi i požar u Kloštru 15. svibnja 1896. i u Virju 8. travnja 1897. godine.³⁷ U sljedećem požaru u Čepelovcu 6. kolovoza 1899. godine izgorjela je kuća Đure Piska.³⁸

2.2. Požari u Đurđevcu i gašenja đurđevčkih vatrogasaca

Prvi poznati požar u Đurđevcu dogodio se 22. srpnja 1822. godine u Topolčičevoj kući *na Novom selu*, a odnio je 8 kuća i

29 N. N.: *Iz Podravine, 20. kolovoza. (Dopis.) (Tuča i požar.)*. // Narodne novine, LIII, 191 (24. 08. 1887.).

30 KOLAR DIMITRIJEVIĆ, Mira: *Od zrna i klipa do kruha i kolača u Podravini do 1945. godine.* // Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja, VIII, 15, 2009., 21.

31 DVD Đurđevac, Prijavna knjiga vatrogasnog sbora u Gjurjevcu, Požar u Virju (19. VII. 1890.).

32 N. N.: *U Virju, 24. listopada. (Dopis.) (Virovski požari.)*. // Narodne novine, LVI, 249 (29. 10. 1890.); DVD Đurđevac, Prijavna knjiga vatrogasnog sbora u Gjurjevcu, Požar u Virju (17. listopada 1890.).

33 DVD Đurđevac, Prijavna knjiga vatrogasnog sbora u Gjurjevcu, Požar u Virju dne 27. lipnja 1892. (U Gjurjevcu 28. lipnja 1892.).

34 Isto, Požar u Kalinovcu dne 12. kolovoza 1892.

35 Isto, Požar u Budrovcu (U Gjurjevcu 19. kolovoza 1892.).

36 TURKOVIĆ, Andrija: *40-godišnjica Vatrogasnog društva u Čepelovcu.* // Glas Podravine, XII, 37 (08. 09. 1962.).

37 DVD Đurđevac, Prijavna knjiga vatrogasnog sbora u Gjurjevcu, Požar!, br. 8/96 (Gjurjevac, 16/5 1896.); Požar!, 14. / 97. (Gjurjevac, 9. travnja 1897.).

38 Isto, Požar!, 8./899. (7. V. 1899.).

30 gospodarskih zgrada.³⁹ Prema utvrđenoj lokaciji, to je kućište kovača Topolčića (kbr. 6). Njegova kuća nalazila se na desnoj strani glavne ulice koja vodi prema Virju, nedaleko od raskrižja, a na lijevom uglu današnje Ulice Mihovila Pavleka Miškine. Vatrom su zahvaćena najvjerojatnije susjedna kućišta.⁴⁰

Sljedeći požar jedne novine iz 1863. godine bilježe tek jednom rečenicom: »Javlaju nam iz Gjurgjevca da su i oni ovih dana imali strašnu vatru, šteta 10.000 forinti.«⁴¹

Silni požar zahvatio je Đurđevac 15. listopada 1877. godine. Vatra se proširila opet iz neke kovačnice, a trajala je punih devet sati. Uništene su 53 kuće i 127 gospodarskih zgrada, a bez krova nad glavom ostalo je 557 mještana. Procijenjena šteta iznosila je oko 100.000 forinti. Nažalost, niti jedna zgrada nije bila osigurana. Vatra se ne bi toliko razbuktala da nije bilo jakog vjetra.⁴² Budući da je požar bio velik, zasigurno su i Virovci priskočili u pomoć, premda ih novine ne spominju. Navedeni su jedino vatrogasci iz Bjelovara, koje je nakon uzbune prikupljao zapovjednik Slavoljub Vasić i pobočnik Stjepan Strahot. Podžupanijski perovođa Winkler bio je zadužen za kola i konje. Pored toga, novinar je zamjerio gradonačelniku Cuvaju »koji se negdje zagubio, umjesto da hita u pomoć.«⁴³ Za pogorjele se vjerojatno prikupljala pomoć jer su novine zabilježile da je gradsko zastupstvo Zagreba pomoglo sa 500 forinti, a toliko je »poklonilo i Njegovo veličanstvo.«⁴⁴

Ovdje je riječ samo o velikim požarima, a koliko je bilo malih, možemo tek nagađati. Dokaz da je bilo manjih požara, o kojima se nije pisalo, nalazimo u poslovnoj knjizi Prve obrtničke zadruge u Đurđevcu. Član zadruge, kovač Josip Berta 1. veljače 1882. godine molio je od vodstva novčanu pomoć za gradnju izgorjelog štaglja.⁴⁵

Iz prethodnoga poglavlja vidljivo je da su požari na đurđevčkome području često harali, pogotovo u Virju, i da su ih novine često pratile. Za razliku od Virja, na primjer, novine bilježe puno manje požara u Đurđevcu. Sljedeći požar evidentiran je 1888., dakle tek nakon deset godina. Popodne 23. kolovoza gorjeli su štagljevi Bolteka Ferencića (šteta 300 forinti), Mate i Štefana Matejaka (šteta 900 forinti), Mate i Ivana Jadana (šteta 550 forinti) i Josipa Fučeka (šteta 800 forinti). Imajući u vidu veličinu novčane štete, požar je najvjerojatnije planuo kod Matejaka ili Fučeka. Lokaciju ovog požarišta također je moguće utvrditi. Spomenuta kućišta nalazila su se na brijegu u današnjoj Ulici Grgura Karlovčana, u neposrednoj blizini raskrižja s ulicom tada zvanom *Kandalovec* (današnja Ulica kralja Tomislava). To su kućišta u nizu: kbr. 329 (Jadan), kbr. 257 (Matejak), kbr. 210 (Ferencić) i kbr. 306 (Fuček). Budući da se požarište nalazilo blizu središta naselja, pretpostavlja se da su gasitelji vrlo brzo stigli sa štrcaljkama pa nije nastala velika šteta. Pogorjeli svoju imovinu nisu osigurali, ali to ne treba čuditi jer su si to samo rijetki gospodari tada mogli priuštiti. Ovi nam podatci govore da pojedinačne štete nisu toliko velike, a to je svakako bila zasluga sada već iskusnih vatrogasaca koji su iskustvo stjecali više kod svojih susjeda nego kod kuće.⁴⁶

Prvi požar nakon osnivanja Društva u srpnju 1890. godine planuo je 11. listopada iste godine kod Mate Pavca (kbr. 412) u *Pemiji* (današnja ulica Petra Preradovića).

39 HORVAT, Rudolf: *Povijest Gjurgjevca*. Zagreb: Hrvatski tiskarski zavod, 1940., 59.

40 Lokacija je utvrđena prema karti s ucrtanim kućištima označenim kućnim brojevima te abecednom popisu prezimena s pripadajućim kućnim brojevima. CIK, N.: *Izvođenje i realizacija...*

41 N. N.: *Narodne novine*, XXXIX, 17 (23. 05. 1863.).

42 HORVAT, R.: *Povijest Gjurgjevca...*, 60, 62.

43 N. N.: (*Požar u Gjurgjevcu i izbor zastupstva grada Belovara.*) // Primorac, V, 126 (21. 10. 1877.).

44 N. N.: (*Pogorelcem u Gjurgjevcu.*) // Primorac, V, 130 (31. 10. 1877.); N. N.: (*Darovi.*) // Primorac, VI, 47 (19. 04. 1878.).

45 Državni arhiv Bjelovar, Cehovi i obrtničke zadruge 1771. – 1930., Prvi đurđevački ceh (Obrtnička zadruga), Urudžbeni zapisnik 1868. – 1927.

46 N. N.: (*Požari.*) // *Narodne novine*, LIV, 209 (12. 09. 1888.).

Požar su izazvala njegova djeca igrajući se žigicama. Upalila su slamu u štaglju, a vatra se brzo proširila na sve Pavčeve zgrade, a potom i na susjedna kućišta. Pavcu je izgorio štagalj i krov kuće (šteta 200 forinti), susjedu Đuri Katuliću kuća i štagalj sa svom krmom, živežom i poljoprivrednim alatom (šteta 1.500 forinti), Janku Katuliću kuća, staja, svinjac, koš s kukuruzom, sva krma, živež, pokućstvo i poljoprivredni alat (šteta 2.000 forinti), a Bolti Ivandiji dvije štale, 40 vozova sijena i ambar s 90 vagana žita (šteta 1.000 forinti). Ivandijine obje štale bile su osigurane na 500 forinti. Susjed Petar Franković braneci svoju kuću opekao se jakom vatrom po vratu, desnoj ruci i nozi. Požar su gasili domaći i virovski vatrogasci. Podvojvoda Šandor Hegedić zapisao je u *Prijavnu knjigu* puno manje podataka o požaru, od kojih se pojedini ne slažu s novinskim izvješćem. Hegedić iznosi da je požar prouzročila neopreznost seljaka, a da se razvio u štaglju Đure Katulića.⁴⁷

Dana 23. listopada 1891. godine u pola dva sata popodne vatrogasci su pohrlili na požar u susjednome Kalinovcu. Još nisu stigli ni do pola puta kad je buknuo požar na *Gornim vrtima* u Đurđevcu (danas Ulica kralja Zvonimira). Šestorica vatrogasaca s jednom štrcaljkom produžila su u Kalinovcu, a ostali su se vratili na požar u Đurđevcu i priključili se pridošlim vatrogascima iz Virja. U požaru je izgorio štagalj Martina Raptavija, kuća, štagalj i svinjac udova Bare Grgiček i Bare Topolčić, Mate Matočeca, Mate Ferenčića i Martina Zlateca te štagalj i svinjac Mije Matočeca i Đure Zlateca.⁴⁸ *Narodne novine* su nakon požara objavile oglas zahvale đurđevečke općine koja je temeljem dozvole kotarske oblasti od 24. studenog (br. 10583) zamolila pomoć za Đurđevčane i Kalinovčane. Općina Ferdinandovac sakupila je 10 fo-

rinti, 2,5 vagana krumpira, 2,5 vagana graha, po jednu vreću kukuruza u klip i u zrnju, te četiri voza sijena. Općina Kloštar 5 forinti i 8,5 vagana žita, a općina Virje 60 novčića, vreću graha, sedam vreća kukuruza u klip i osam u zrnju.⁴⁹ Požara se dotaknuo i vojvoda Franjo Quinz u svome izvještaju na glavnoj skupštini održanoj 22. svibnja 1892. godine.⁵⁰

Sljedeće godine, 12. kolovoza 1892. buknuo je vatra kod Majstorovića u samome središtu Đurđevca pored crkve, na mjestu donedavne zgrade Gradske uprave. Gasilo se s četiri štrcaljke na čelu s općinskim načelnikom Matijom Jančijevim. Autor novinskog članka ne piše o šteti. Navodi samo da je vatra u štaglju ugašena, a ostale zgrade spašene.⁵¹ O istome događaju druge novine pružaju nekoliko podataka više. Novinar javlja da se požar odvijao 13. kolovoza te da je izgorio Majstorovićev štagalj sa žitom i sijenom. Piše da je vatra ugašena velikom požrtvovnošću mještana, osobito žena, a prouzročio ju je stanoviti šepavi prosjak koji je neoprezno pušio u štaglju, u koji se sklonio.⁵² Već 22. kolovoza zabilježen je požar kod Đure i Martina Peršića u trima stajama, ali su vatrogasci brzo ugasili vatru. Nadvojvoda Hegedić nije detaljnije opisao požar.⁵³ Za desetak dana, u subotu 25. kolovoza oko 13 sati od velike žege zapalila se slama na gnojištu udove Dore Pavin. Vatra je brzo ugašena. Ovaj požar nije upisan u *Prijavnu knjigu*.⁵⁴ Dvogodišnje zatišje prekinuto je vatrom u štaglju Josipa Hodalića 8. listopada 1894. go-

47 N. N.: (Požari). // Narodne novine, LVI, 242 (21. 10. 1890.); DVD Đurđevac, Prijavna knjiga vatrogasnog sбора u Gjurjjevcu, Požar u Gjurjjevcu (12. listopada 1890.).

48 DVD Đurđevac, Prijavna knjiga vatrogasnog sбора u Gjurjjevcu, Požar u Gjurjjevcu i Kalinovcu (24. listopada 1891.).

49 N. N.: *Javna zahvala*. // Narodne novine, LVII, 284 (11. 12. 1891.).

50 DVD Đurđevac, Sjednički zapisnik Vatrogasnog društva u Gjurjjevcu, Zapisnik glavne skupštine vatrogasnog društva u Gjurjjevcu spisan dne 22. svibnja 1892.

51 Tjednik bjelovarsko-križevački, III, 42 (20. 08. 1892.).

52 P-k.: *U Gjurjjevcu, 14. kolovoza. (Dopis.) (Ubojstvo. Požar.)*. // Narodne novine, LVIII, 187 (17. 08. 1892.); DVD Đurđevac, Prijavna knjiga vatrogasnog sбора u Gjurjjevcu, Požar u Gjurjjevcu dne 12. kolovoza 1892.

53 DVD Đurđevac, Prijavna knjiga vatrogasnog sбора u Gjurjjevcu, Požar u Gjurjjevcu (23. kolovoza 1892.).

54 Tjednik bjelovarsko-križevački, III, 44 (03. 09. 1892.).

dine, koja je brzim dolaskom vatrogasaca odmah ugašena.⁵⁵ Zapisnici skupština Vatrogasnog društva iz 1893. i 1894. godine spominju po pet požara 1892. i 1893., a na skupštini 1894. godine govori se i o tri manja požara, ali nije navedeno gdje su se i kada dogodili, u Đurđevcu ili kojem susjednom mjestu.⁵⁶

Nakon nepune godine, 20. kolovoza 1895., upisan je požar kod Martina Kolaru kojem je izgorio štagalj sa 5 vozova sijena. Vatra je obuzdana pa se nije proširila na susjedne zgrade.⁵⁷ Izvjestitelj je u virovske *Podravcu* pribilježio sljedeće: »...Kako je to baš u središtu mjesta i u najtjesnijoj ulici, u kojoj su sve kuće pokrite daskom, sva je sreća da nije bilo vjetra i što su se vatrogasci mogli brzo sakupiti sa štrcaljkama. Na garište stigao je odmah kr. kot. pristav g. Ivan pl. Ožegović i opć. načelnik g. Vatroslav Ciganić te se vatrogasnim zborom sva nuždna oko lokaliziranja vatre činili. Iztaknuti nam je navlastito veleuč. g. dra Luju Harazima, koji je prvi na garište stigao i sam jednom štrcaljkom rukovodio i od velike nesreće sve bližnje kuće sačuvao. Bijaše već naime vatra zahvatila i drveni krov kuće istog žitelja, koja nije ni 3-4 metra od susjednih kuća udaljena, a koje su također daskom pokrite. Gosp. dr. Harazim obranio je sam tu kuću, ravnajući štrcaljkom i polijevajući već zapaljen krov. Čast mu zato! Ne manju hvalu zaslužuje i čeli vatrogasni zbor, kao i narod, koji je sva moguća oko obrane činio.« Kolarova kuća vjerojatno se nalazila u današnjoj Ulici Ljudevita Gaja (kbr. 291), jer je od dviju ulica u središtu naselja u kojima su obitavale obitelji Kolar ona bila najuža.⁵⁸

55 DVD Đurđevac, Prijavna knjiga vatrogasnog zbora u Gjurjevcu, Požar, br. 33/894 (Gjurjevac, 8. 10. 1894.).

56 DVD Đurđevac, Sjednički zapisnik Vatrogasnog društva u Gjurjevcu, Zapisnik od 11. svibnja 1893. glavne skupštine Vatrogasnog društva u Gjurjevcu, Zapisnik od 6. svibnja 1894. sastavljen kod glavne skupštine Dobrovoljnoga vatrogasnoga društva u Gjurjevcu.

57 DVD Đurđevac, Prijavna knjiga vatrogasnog zbora u Gjurjevcu, Požar, br. 28/95 (Gjurjevac, 20. 8. 1895.)

58 Podravac, III, 16 (15. 08. 1895.).

VATROGASNI VIESTNIK.

Glasilo hrvatsko-slavonske vatrogasne zajednice.

Izdani svakoga 5. i 20. na svaki mjesec. — Cijena sv. je za obič. godinu 4 fr., za četiri godine 1 fr. — Oglasi se primaju, te se suda svako primaju plaća za svaki redak, štampa običnim tiskom, 5 ark., za malo štampa se plaća po redoviti primaju. — Listovi, za koje nije plaćena politika, se primaju sv.

Broj 1.	Zagreb, 5. siječnja 1896.	God. I.
<p>Pomož' Bog! Pisao Gjure Đokalić.</p>		
<p>Nako je vatrogasno gošo: „Pomož' Bog!“ Gošo je njemakih vatrogasnih društava: „Gut Heil!“ i „Gut</p>		
<p>od 7. travnja 1857. broj 4144. bilo već svakomu stanovniku glavnoga grada bez razlike staleša, upla i vjere teško dodijalo i dostiglo. Mora se priznati, da su Zagrebčani već od prije na svoj imetak i priakru gledali onakvom ljubomornošću, kao onaj Grik, koji je imao sto oči. A tada u nas bijaše još na sećanju pešaka</p>		

Sl. 1. Naslovnica *Vatrogasnog viestnika* (izvor: *Vatrogasni viestnik*, god. I., br. 1, 5. siječnja 1896.).

Kuća obiteljske zadruge Đuroci stradala je od udara groma 5. kolovoza 1896. godine. I ovaj je požar brzo ugašen i spriječen u daljnjem širenju, kao i požar u štaglju Štefana Lovašena 14. studenog iste godine.⁵⁹ Detalji o požarima nisu zapisani. *Vatrogasni viestnik* javlja o tri mala požara 1896. godine⁶⁰, dok *Podravac* piše samo o dvama: izgorjeloj klijeti Janka Trezića u Čepelovcu, koja je vjerojatno potpaljena, te vatri u dimnjaku župnog dvora. Oba požara dogodila su se u siječnju.⁶¹

Nadalje se spominje vatra u štaglju Đure Hodalića u *Dalnem kotu* (danas Ulica Mihovila Pavleka Miškine) 15. ožujka 1897. godine, u kojoj je izgorio slamnati krov.⁶² *Vatrogasni viestnik* navodi samo dva mala požara iste godine, od kojih treba izdvojiti onog u uredu Prve podravske štedionice, gdje je nagorio pod i ormar. Sumnjalo se na bačeni opušak. Vjerojatno je žar tinjao mimo radnog vremena, odnosno noću, jer bi službenik danju zasigurno primijetio dim.⁶³

Sljedeće godine zapalio se dimnjak na kući trgovca Ferde Brennera (18. stude-

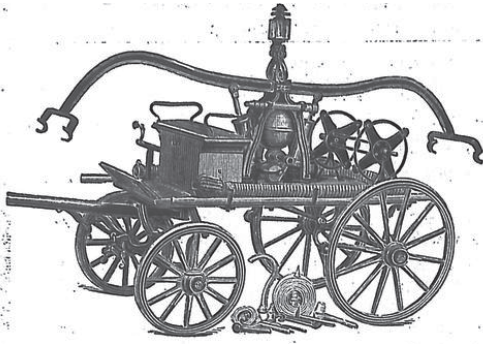
59 DVD Đurđevac, Prijavna knjiga vatrogasnog zbora u Gjurjevcu, Požar, br. 14/896 (Gjurjevac, 5. 8. 1896.), Požar, br. 27/896 (Gjurjevac 14. 11. 1896.).

60 MIHALIC, Stjepan: *Gjurjevac*. // *Vatrogasni viestnik*, IV, 12 (20. 06. 1899.).

61 Podravac, IV, 3 (18. 01. 1896.).

62 DVD Đurđevac, Prijavna knjiga vatrogasnog zbora u Gjurjevcu, Požar, br. 12 (Gjurjevac, 15. ožujka 1897.).

63 N. N.: *Veliki požari*. // *Vatrogasni viestnik*, II, 7 (05. 04. 1897.); Podravac, V, 13 (27. 03. 1897.).

Sl. 2. vatrogasna štrcaljka (izvor: *Tehnička smotra*, Prilog *Vatrogasnoga viestnika* za god. 1897., br. 1).

nog 1898.). Vatra je srećom brzo ugašena bez ikakvih posljedica.⁶⁴ Ubrzo nakon toga, 29. siječnja 1899. godine đurđevčki su vatrogasci od vatre spašavali trgovinu braće Kestler, odnosno Žige Kestlera koji je i sam bio član Vatrogasnoga društva. Uz veliko zalaganje vatrogasaca spašeno je podosta robe u trgovini.⁶⁵ Nakon ovih bezazlenih požara buknuo je veliki požar 22. kolovoza 1899. godine oko 11 sati, uz najavu trube i zvonjavu crkvenih zvona. Požar je zahvatio kuću Ivana Perokovića u Bjelovarskoj ulici (kbr. 130)⁶⁶. Kuća se nalazila na samom početku ulice, na desnom uglu, tako da su bile ugrožene i susjedne kuće na lijevoj strani glavne ulice koja vodi prema Virju. Djeca su zapalila stog slame, a vjetar je vatru brzo raširio duž desne strane ulice. U velikoj se opasnosti našla i zgrada obližnjega paromlina Podravina d. d. na brijegu u središnjem dijelu ulice. Na požarište su stigli vatrogasci iz Virja, Kalinovca, Pitomače, Kloštra, Molvi, Koprivnice i Bjelovara. Bjelovarski gradonačelnik, ujedno i predsjednik tamošnjega vatrogasnog društva, doveo je jedan odjel bjelovarskih vatrogasaca na čelu s vođom Slavoljubom Filipanom, a vojska im je ustupila konje i kola. Njima su se priključila i dva časnika s

nekolicinom vojnika, a prisutan je bio čak i podžupan Georgijević. U spašavanju susjedne ulice osim vatrogasaca bilo je zauzeto mnoštvo mještana, premda *Vatrogasni viestnik* piše o tome kako je vojska morala tjerati ljude da pribave vodu. Požar je obuzdan tek oko 18 sati. Izgorjelo je 15 kuća, 19 staja, 22 svinjca i neke tri zgrade. Procijenjena šteta iznosila je 20.188 forinti. Samo jedno je gospodarstvo bilo osigurano, i to na 400 forinti kod osiguravajućeg zavoda Croatia. Čak četvore su novine pisale o ovoj velikoj nesreći.⁶⁷ Na kraju je 15 obitelji ostalo bez igdje ičega, pa se prišlo prikupljanju potrebne pomoći kako bi ljudi stali na noge. Odazvala se i kraljevska vlada s 400 forinti.⁶⁸ Nažalost, vojvoda Radošević, kao i u prethodnim slučajevima, u *Prijavnoj knjizi* vrlo šturo opisuje ovaj požar. Radošević je naveo da je vatrom obuhvaćena cijela ulica, a da su, osim navedenih, gasili i vatrogasci iz Novigrada, Prugovca i Šemovaca.⁶⁹

S obzirom na okolnosti nastanka valja navesti i nekoliko uglavnom manjih požara u razdoblju od početka 1900. do kraja 1903. godine. Vatrogasci su intervenirali na 10 požara: u Virju, Budrovcu (9. srpnja 1902.; 4 kuće, 5 štagljeva) i Hampovici (26. ožujka 1903.; 7 kuća), te na 6 požara u Đurđevcu. Sve požare prouzročila su djeca igrajući se žigicama.⁷⁰ Ovdje svakako treba spomenuti i katastrofalni požar u Šemovcima 12. rujna 1902. godine, u kojem je izgorjelo čak 150 zgrada. Velikoj šteti svakako je kumovala i nestašica vode. Đurđevčki su vatrogasci i ovdje zdušno pomagali.⁷¹

67 N. N.: *Naši dopisi*. // *Vatrogasni viestnik*, IV, 17 (05. 09. 1899.); N. N.: *Hrvatska domovina*, IV, 194 (25. 08. 1899.); *Tjednik bjelovarsko-križevački*, X, 44 (26. 08. 1899.); *Hrvatski narod*, VIII, 34 (31. 08. 1899.).

68 N. N.: *Hrvatska domovina*, IV, 229 (05. 10. 1899.).

69 DVD Đurđevac, *Prijavna knjiga vatrogasnog sбора u Gjurjevцу*, Požar, br. 19/1899 (u Gjurjevцу, 23. 8. 1899.).

70 Isto; N. N.: *Naši dopisi*. *Gjurjevac*. // *Vatrogasni viestnik*, VIII, 15 (05. 08. 1903.).

71 N. N.: *Naši Dopisi*. // *Vatrogasni viestnik*, VII, 22 (20. 09. 1902.).

64 DVD Đurđevac, *Prijavna knjiga vatrogasnog sбора u Gjurjevцу*, Požar, br. 53/1898. (Gjurjevac, 19. XI. 1898.).

65 DVD Đurđevac, *Prijavna knjiga vatrogasnog sбора u Gjurjevцу*, Požar, br. 2/899 (Gjurjevac, 7. siječnja 1899.).

66 CIK, N.: *Dokumentacija o projektu...*

S obzirom na zagonetne okolnosti i uzroke zanimljivi su i požari u Đurđevcu nastali za vrijeme božićnih blagdana u prosincu 1909. i siječnju 1910. godine. Dan prije Badnjaka izgorio je štagalj općinskoga ovrhovoditelja Mije Marića, a 26. prosinca gorio je štagalj Petra Marića, ali je vatra ugušena već na samom početku. Zanimljivo, pola sata kasnije planuo je u susjedstvu štagalj Mije Seleša, a od njega se zapalio i štagalj listonoše Mije Pavca. Na poslijetku, 2. siječnja gorio je i štagalj Martina Seleša. Oružnici su pomno istražili očito sumnjive požare, te su došli do zaključka da su svi pogorjeli prilično blizu jedan drugome, da su požari planuli u večernjim satima između 6 i 7 sati i da je vatra planula s vanjskih strana zgrada. Na kraju istrage došli su do palikuće umirovljenoga učitelja Adama Šljivarića, koji je stanovao baš kod pogorjeloga Petra Seleša. Neobično je to što je požare prvi oglosio upravo on i pri svima je sudjelovao u gašenju i spašavanju imovine. No, pojedinci su primijetili da je u nekim trenutcima s podsmijehom promatrao vatru. Pred oružnicima i na kotarskome sudu priznao je zločin, ali se opravdavao da je bio pijan i pušio lulu. Na Sudbenome stolu u Bjelovaru izjavio je da je kod svakog požara vidio sumnjive ljude kako bježe od zgrade i stalno je okretao priču u drugom smjeru. Spominjao je stanovite Dautance iz Kalinovca. Neki su pak svjedoci potvrdili da je Šljivarić bio sklon piću i da su ga često znali pijanog iz grabe nositi kući. Budući da istražni sud nije pronašao nikakve motive za paljevinu, uputio je Šljivarića 26. veljače na psihijatrijsko promatranje u Zemaljski zavod za umobolne u Stenjevcu. Tu je bio pod paskom dr. Ive Žirovčića, utemeljitelja hrvatske psihijatrije, koji je na kraju njegov svojevrsni psihološki profil objavio u *Liječničkom vjesniku*. Došao je do spoznaje da je njegova duševnost načeta smrću supruge, te time što su ga djeca istjerala iz kuće pa se nastanio kod Seleša, a i sam je već duže vrijeme bio sklon piću. Pored toga zaključio je da kod Šljivarića postoji određena doza piromanije i opsjednutosti seksualnošću,

premda je tada bio star 66 godina. U razgovoru sa Žirovčićem sam se odao da je gašeći požar rado gledao žene sa zadignutim suknjama i grudima što se ljuljaju. Šljivarić je zato potpaljivao vatru u vrijeme kada su je ljudi mogli gasiti jer su bili kod kuće, a iz istrage se doznalo da su požari zapaljeni tako da ne bude previše štete.⁷²

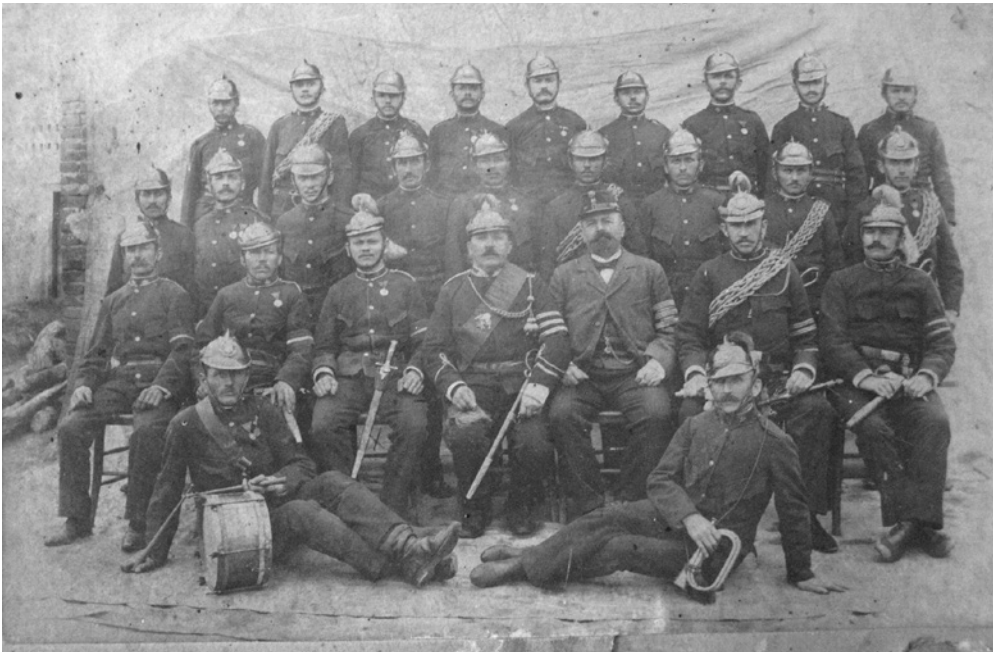
3. Osnivanje Dobrovoljnoga vatrogasnog društva (1890.) temeljem sekundarnih povijesnih izvora

Već početkom 1890. godine objavljen je jedan članak u *Narodnim novinama* o pripremama za ustrojavanje društva: »Kako se naš prijatelj kotara (kotarski predstojnik Stjepan Kenfelja, op.a.) zanima za naše odnose, tako mu je na srcu da ustroji u Gjurgjevcu toli nužno pa i željeno vatrogasno društvo. Za osnutak društva prikupljeno je preko 1.200 forinti, pa smo uvjereni da će društvo doskora stupiti u život, ter se samo izčekava od vis. kr. zem. vlade odobrenje pravilah. Ovim povodom ne možemo, a da našim Gjurgjevčanom što toplije ne preporučimo, da veću pažnju priklanjaju osnutku i podržavanju tog društva i da zrelije mozgaju o potrebi njegovoj, jer sada sa žalošću moramo konstatirati, da se od tolikih imućnih gospodarah do danas baš ni jedan u društvo kao član upisao nije. – Nadamo se stoga, da će stvar pokrenuti nabolje bar onda, kada se društvo ustroji na njegovu korist, a bez njihove pomoći.«⁷³

O samome osnivanju vatrogasnoga društva ponešto je zabilježio i tadašnji župnik Josip Banješ u župnoj spomenici, smatrajući ovaj događaj veoma važnim za samo mjesto: »Vatrogasno je društvo osnovano nastojanjem Stjepana Kenfelja, upravitelja kotara Đurđevca i odobreno

72 ŽIROVČIĆ, Ivo: *Učitelj palikuća. Psihopatološka crtica*. // Liječnički vjesnik, XXXIII, 9 (15. 09. 1911.).

73 X: *U Gjurgjevcu, 25. siječnja. (Dopis.) (Čitaonica. Influenza. Počepšanje mjesta. Vatrogasno društvo.)*. // Narodne novine, LVI, 22 (28. 01. 1890.).

Sl. 3. Najstarija fotografija đurđevčkih vatrogasaca (1892.) (izvor: Zbirka fotografija Matije Vogrinčića, Đurđevac).

od Vlade u Zagrebu. Ono je kao takvo osnovano 20. veljače 1890. godine. Poslije podne bio je izlet u vinograd Ivana Nöt-higa, trgovca, gdje se zabavljalo do kasno u noći.⁷⁴

Prvi hrvatski strukovni časopis *Vatrogasac* počeo je izlaziti u Rijeci 1892. godine. U prvom broju iz svibnja iste godine objavljeni su statistički podatci o hrvatskim vatrogasnim društvima za 1890. godinu, koje su uredništvu poslala sama Društva. U njem je navedeno da je đurđevčko Društvo osnovano 1890. godine na čelu s vojvodom Franjom Quinzom. Broji 64 izvršujuća člana, od toga 16 penjača, 40 štrcara, 2 trubljara i 6 vidara. Društvo se sastoji od 19 utemeljiteljnih članova i 60 redovnih koji plaćaju članarinu. Od općinskoga poglavarstva dobili su pomoć od 300 forinti i 20 forinti od osiguravajućeg zavoda Croatia. Za gašenje im služe 4 štrcaljke, 6 različitih ljestava, 3 razvalna oruđa, jedna pe-

njačnica i 120 metara cjevina. Vatrogasno spremište nisu imali.⁷⁵

Vatrogasni kalendar za 1909. godinu daje kratki prikaz vatrogasnih društava, a između ostalih donosi podatak da je Društvo u Đurđevcu također osnovano 1890. godine.⁷⁶ O tom događaju govori i zapisnik godišnje skupštine vatrogasnoga društva u Virju održane 4. svibnja 1890. godine, na kojoj se čitao dopis o osnivanju Društva u Đurđevcu.⁷⁷ Kotarski predstojnik Stjepan Kenfelja očito se založio za razvoj vatrogastva na području đurđevčkoga kotara jer su ga 1888. godine virovski vatrogasci izabrali za svoga nadzapovjednika. Na njihovom čelu bio je pet godina.⁷⁸ Dakle, 1890. godine istodobno je bio na čelu oba Društva.

75 Statistički izkaz vatrogasnih zavoda Hrvatske i Slavonije za godinu 1890. // *Vatrogasac*, I, 1 (svibanj 1892.)

76 *Vatrogasni kalendar sa šematizmom vatrogasnih društava i časnika u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji, Dalmaciji te Bosni i Hercegovini za prostu godinu 1909.*, izdali i uredili Mirko Kovačić i Bogumil Toni, Zagreb, 1908., 36.

77 PODRAVEC, D.: *130 godina...*, 58.

78 Isto: *130 godina...*, 57, 222.

74 Arhiv rkt. župe sv. Jurja mučenika u Đurđevcu, Liber memorialium parochiae S. Georgii in Gjurjevaca (župna spomenica).

Članak o proslavi pete obljetnice Društva 1895. godine donosi virovski *Podravec*. Obljetnica je proslavljena 7. srpnja svečanom misom u župnoj crkvi i svečanošću u Nöthigovoj gostionici. Prigodni govor održao je Martin Starčević te kolajnom odlikovao Franju Quinza, kao i članove za pet i 10 godina služenja. Uzvanici su ujedno brzojavno pozdravili prvoga nadvojvodu Stjepana Kenfelja, tada kotarskoga predstojnika u Slatini.⁷⁹

Uoči desete godišnjice *Podravec* piše da će se velika proslava održati 24. i 25. kolovoza 1901. godine, a istu proslavu, uz posvetu nove društvene zastave, najavio je i *Vatrogasni viesnik*.⁸⁰ *Podravec* je objavio da su već 24. kolovoza kuće urešene zastavama i da je sve bilo spremno za veliku svečanost. Sutradan su se sakupila izaslanstva vatrogasnih društava iz Bjelovara, Ferdinandovca, Kalinovca, Križevaca, Koprivnice, Kloštra, Lipika, Molvi, Novigrada, Peteranca, Pitomače, Virovitice i Virja. Svečana povorka na čelu s gradskom glazbom iz Križevaca krenula je od vatrogasnog spremišta prema kući Martina Starčevića, a zatim do kuće Olge Sabolić, kume zastave. Zastavu je prije svečane mise posvetio župnik Banješ. Misi je prisustvovao i podžupan Sekulić. Poslijepodne je održana zabava u Marenićevu vrtu.⁸¹ Čak se i s većim vremenskim odmakom, tamo 1920. godine, raspravljalo o proslavi 30. obljetnice Društva.⁸²

Svi dostupni nam podaci vjerodostojno govore o tome da je vatrogasno društvo u Đurđevcu osnovano 1890. godine, dok autor novinskog članka objavljenog u *Narodnim novinama* u siječnju 1890. godine slikovito prikazuje kakvo je stanje vladalo među Đurđevčanima u vremenu

koje je prethodilo samome osnivanju Društva. Također i podatci o postojećoj vatrogasnoj opremi iz 1890. godine govore da je vatrogasna družina otprije djelovala jer tek osnovano Društvo ne bi moglo odmah raspolagati s tolikom opremom. Ove činjenice govore da je organizirano djelovanje vatrogasaca u Đurđevcu postojalo i prije 1890. godine.

4. Osnivanje Dobrovoljnoga vatrogasnog društva u Đurđevcu (1890.) temeljem društvene dokumentacije

Dvije najstarije knjige u arhivi Dobrovoljnoga vatrogasnog društva u Đurđevcu su *Sjednički zapisnik vatrogasnog društva u Gjurjjevcu* i *Prijavna knjiga Vatrogasnog zbora u Gjurjjevcu*. Nažalost, u *Sjedničkom zapisniku* nedostaju prve stranice pa se ne može sa sigurnošću utvrditi od kojeg se datuma knjiga počela voditi. Očito je riječ o kraju 1889. ili početku 1890. godine, budući da u knjizi slijedi zapisnik sjednice ravnateljstva održane 30. ožujka 1890. godine. Prva postojeća stranica predstavlja završni dio zapisnika izborne skupštine, a potpisali su ga nadvojvoda Franjo Kenfelj i tajnik Josip Boroš. Na početku stranice zapisan je završetak rečenice: »proti 1 glasu.« (netko je izabran većinom glasova i s jednim glasom protiv; op.a.) a dalje slijedi: »Nakon ovako obavljena izbora proglašeni predsjednik društva konstituiranim te predaje predsjedničku stolicu novoizabranomu nadvojvodi. Zauzev novoizabranomu nadvojvodu predsjedničko mjesto, zahvali se skupštini na povjerenju koje je u nj stavljeno, te obećaje da će po svojih silah prezati onamo, kako će društvo moći uspijevati i dovinuti se do željene svoje cieli te zamoli sve društvene članove bez razlike da ga u njegovom radu svojski podpomažu. Pošto se je predsjednik jošte zahvalio bivšem predsjedniku na svakom maru i nastojanju, da je do konstituiranja društva došlo zaključiti skupštinu.« Iz ovoga je razvidno da je riječ o zapisniku izborne skup-

79 Podravec, III, 14 (15. 07. 1895.).

80 Podravec, IX, 13 (18. 09. 1901.); N. N.: (*Dobrovoljno vatrogasno društvo u Gjurjjevcu*) // *Vatrogasni viesnik*, VI, 16 (20. 08. 1901.).

81 Podravec, IX, 14 (01. 09. 1901.).

82 Gjurjječan.: *Izbor staroste i podstaroste hrv. Sokola u Gjurjjevcu – Tridesetogodišnjica Vatrogasnog društva*. Demokrat, II, 10 (07. 03. 1920.).

štine i novoizabranom nadvojvodi koji se zahvaljuje svome prethodniku u nastojanju oko ustrojavanja Društva. Ovo je još jedan dokaz da je Društvo postojalo prije 1890. godine s predsjednikom, odnosno nadvojvodom na čelu.⁸³

Na prvoj stranici *Prijavne knjige* piše: »Dana 23. ožujka 1890. prijavljuju se...« Dalje slijedi popis utemeljiteljnih članova: župnik Josip Banješ, posjednik i gostioničar Josip Marenić, trgovac Ignac Hirschler, gostioničar Mijo Maitz, trgovac i gostioničar Mijo Mihinić, trgovac Josip Kohn, industrijalac Emanuel Braun, trgovac Ferdo Brenner mlađi, činovnik Josip Boroš i trgovac Franjo Quinz. Ispod navedenih popisana su 63 podupirajuća, a na sljedeće dvije stranice 34 izvršujuća člana. Na sljedećim stranicama nalazi se tablični popis 60 izvršujućih članova, napisan nakon travnja 1890. godine. Iz popisa te iz zapisnika sjednice ravnateljstva od 30. ožujka iste godine doznajemo tko su bili članovi rukovodstva. To su: kotarski predstojnik Stjepan Kenfelja (nadvojvoda), posjednik i vlasnik bojadisaonice Franjo Quinz (vojvoda), mjernik Šandor Hegedić (podvojvoda), Josip Boroš (tajnik), Josip Kohn (blagajnik), nadlugar i posjednik Martin Markač, postolar i trgovac Karl Grdan, remenar Eduard Sestrić, kovač Stjepan Trbuljak i kovač Marko Peršić.⁸⁴

Ravnateljstvo je tijekom 1890. godine održalo pet sjednica i pripremiло svečanu osnivačku skupštinu 20. srpnja iste godine. Na prvoj sjednici održanoj 30. ožujka konstatirano je da je Društvu pristupilo 111 članova i da ono posjeduje 1.258 forinti, od toga 1.058 forinti u bjelovarskoj štedionici, a 200 u općinskoj blagajni za potrebe poslovanja tekuće godine. Slijede doneseni zaključci koji točno određuju izgled odore:

od vrste tkanine i znački na kapama, do ostalih dijelova odore i vatrogasne opreme koju treba nabaviti. Odore će platiti Društvo, osim nadvojvodi, vojvodi, vodnicima, tajniku i blagajniku. Još se odlučilo da se pravila tiskaju u 200 primjeraka i da se od Općine zatraži besplatno gradilište za vatrogasno spremište, a novčana potpora od bjelovarske i koprivničke štedionice, od Prve hrvatske štedionice u Zagrebu, te od osiguravajućih društava Croatia, Slavia, Riunione Adriatica i Phoenix.⁸⁵ Na drugoj sjednici (25. svibnja) odlučeno je da se u lipnju mora održati svečana osnivačka skupština, kao i o svim detaljima oko organiziranja skupštine i proslave.⁸⁶

Zapisnik iz *Prijavne knjige* od 13. srpnja donosi obavijest da »20. ovog mj. stupi društvo svečanim načinom u život...«. Zatim se članstvo obavještava o programu proslave i pravilima za dolazak na svečanu skupštinu i proslavu: »Svih izvršujućih članova kao i častnici i činovnici zbora imaju se u podpunom broju i sjaju sa kacigama, sa pojasom odnosno sabljom, sikirom ili penjači sa užetom pred obćinskom viećnicom u 7 i pol sati u jutro se sakupiti. Ona gospoda koja si kravatelne nisu jošte pribavili imaju si ista za 27 novč. kupiti jer bez njih ne smiju svečanosti pristupiti isto tako gosp. častnici i činovnici imaju sa bielimi kožnatim rukavicama doći. Kacige, karike na pojasu, sikirice i ostalo drugo, kao i odieća koja se mora dati oprati, moraju u najvećoj čistoći i sjaju biti. Častnici i činovnici imaju u paradnom odielu a vatrogasci u radnom odielu bez znaka falinge i prigovora se u točno vrijeme kod viećnice nalaziti. Ona gospoda koja se ne bi u isto vrijeme točno sakupili se smatraju kao nečlanovi te budu se iz društva izključila brez sakog daljnog pitanja«. Određen je i protokol proslave osnutka: »1.) Točno u 8

83 DVD Đurđevac, Sjednički zapisnik Vatrogasnog društva u Gjurjjevcu.

84 DVD Đurđevac, Prijavna knjiga vatrogasnog zbora u Gjurjjevcu, Dana 23. ožujka 1890. prijavljuju se kao društveni članovi...; Sjednički zapisnik Vatrogasnog društva u Gjurjjevcu, Zapisnik prve sjednice ravnateljstva vatrogasnog društva održavane u Gjurjjevcu 30. ožujka 1890.

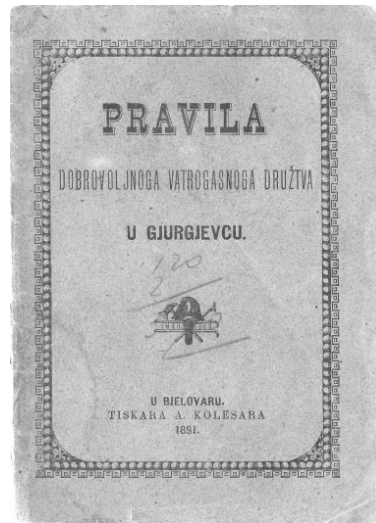
85 DVD Đurđevac, Sjednički zapisnik Vatrogasnog društva u Gjurjjevcu, Zapisnik prve sjednice ravnateljstva vatrogasnog društva održavane u Gjurjjevcu 30. ožujka 1890.

86 DVD Đurđevac, Sjednički zapisnik Vatrogasnog društva u Gjurjjevcu, Zapisnik druge sjednice ravnateljstva vatrogasnog društva održavane u Gjurjjevcu 25. svibnja 1890.

satih se obdržava svečano zavjerenje izvršujućih članovah pred občinskom viećicom. 2.) U 8 i pol svečana služba božja te posveta zbora. 3.) U 9 i pol viežba zbora na viežbalištnom tornju i mimohod 4.) U 10 i pol glavna skupština u prostorijah čitao-nice. 5.) U 12 sati banket u dvorani (gostionici) Ivana g. Nothiga. 6.) U 2 i pol sata popodne izlet u Nothigov vinograd uz sudjelovanje virjanske vatrogasne glazbe i tamburaškog društva Đurđevačkog. Nadalje se gospodam članovam obznani, koji žele kod banketa prisustvovati da izvole za isto kod gospodina blagajnika Josipa Kirina jedan forint najdužje do četvrtka ovog tjedna položiti inače nema pravo banketu doći što se tiče društvene zabave u vinogradu gosp. I. Nöthiga tomu imaju samo izvršujući članovi besplatno i u podpunom broju pristup. Izlet u vinograd popodne u radnom odijelu sa kapama bez pojasa ili užetom«. ⁸⁷

Svečana osnivačka skupština Dobrovoljnoga vatrogasnog društva održana je 20. srpnja 1890. godine pod predsjedanjem nadvojvode Stjepana Kenfelje. Skupštini su prisustvovali i gosti iz susjednih društava u Koprivnici, Virju, Novigradu i Ferdinandovcu. Tajnik Boroš izvijestio je da Društvo broji 10 utemeljiteljnih, 72 podupirajuća i 56 izvršujućih članova. Prisutnima je obznani da je najveća obveza Društva nabava odora i potrebne opreme. Blagajnički izvještaj čitao je predsjednik, jer je blagajnik Kohn loše govorio hrvatski. Quinz je pak čitao izvještaj o poslovanju vatrogasnog zbora te inventaru sprava. Dakle, članovi prijašnjega Društva nisu posjedovali odoru, kao ni dobar dio opreme. ⁸⁸

Srećom, postoje i sačuvana prva pravila vatrogasnoga društva u Đurđevcu (1891.) iz kojih se može doznati još neke podatke.

Sl. 4. Naslovnica pravila Vatrogasnog društva u Đurđevcu (1891.) (izvor: Gradska knjižnica Đurđevac, Zavičajna zbirka, *Pravila Dobrovoljnoga vatrogasnoga društva u Gjurjevku*, Bjelovar: Tiskara A. Kolesara, 1891.).

Tako u čl. 1. piše da je svrha Društva »uzdržavati u Gjurjevku gasilačku četvu koja će u pogibelji vatre čuvati život i posjed stanovnika Gjurjevca i okolišnih mu mjesta«. Među članove ubrajaju se: utemeljitelji, podupiratelji, izvršujući gasitelji koji čine gasilačku četvu, začasni članovi i članovi izvan službe. Utemeljiteljem postaje onaj koji iste godine plati Društvu 20 forinti. Ostali članovi plaćaju godišnje 2 forinte. Članom izvan službe postaje onaj član koji je 10 godina uzorno djelovao kao gasilac i koji je stekao osobite zasluge. Utemeljitelji i podupiratelji biraju na glavnoj skupštini između sebe dva člana u ravnateljstvo te imaju pravo pregledavati godišnje račune. Osim toga, zajedno s gasiteljima, biraju nadvojvodu, tajnika, blagajnika, liječnika i svećenika. Gasilac ima pravo izjaviti u koji odjel želi biti uvršten, a prema svojim sposobnostima. Konačnu odluku donosi zapovjedništvo. Gasioci na glavnoj skupštini biraju vojvodu, podvojvodu, i dva do tri odbornika između sebe, a članovi odjela biraju svoje vođe na odjelnim sastancima. Nadvojvoda se bira na glavnoj skupštini većinom glasova. Kod jednakog broja glasova pri glasanju odlučuje njegov

87 DVD Đurđevac, Prijavna knjiga vatrogasnog zbora u Gjurjevku, Zapovied, broj 7./1890. (U Gjurjevku dne 13. srpnja 1890.).

88 DVD Đurđevac, Sjednički zapisnik Vatrogasnog društva u Gjurjevku, Zapisnik prve glavne skupštine vatrogasnog društva u Gjurjevku držane 20. srpnja 1890.

glas. Ujedno zastupa Društvo pred vlašću. Ravnateljstvo čine: nadvojvoda, vojvoda, podvojvoda, 3 odjelna vodnika, 3 njihova podvodnika, tajnik, blagajnik, liječnik, 3 člana birana između gasilaca i dva birana člana iz utemeljitelja i podupiratelja. Ravnateljstvo se bira na tri godine. Glavna skupština održava se 4. svibnja na sv. Florijana ili prvog blagdana iza tog goda. Taj je dan i svečana misa u crkvi. Gasilačku četvu čine penjači, štrcari, i čuvari sa časnicima. Gasilačka četa je pod neposrednom upravom vojvode koji zapovijeda četom na požarištu i prigodom svečanosti. Na kraju pravila piše: »U Gjurgjvcu dne 11. rujna 1887., predsjednik Joso Weiss, perovođa Josip Boroš«. (br. 1646.) Pravila ova dobrovoljnog vatrogasnog društva u Gjurgjvcu ovime se odobravaju, Kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlada, odjel za unutarnje poslove, u Zagrebu 27. siječnja 1890. godine, za bana odelni savjetnik: Dautović, v. r.⁸⁹

Pravila potvrđuju da su napisana 11. rujna 1887. godine, a to govori da je postupak osnivanja novoga Društva pokrenut najkasnije iste godine i da mu je tadašnji predsjednik bio Josip Weiss. Vlada je odobrila pravila 27. siječnja 1890. godine, pa je izborna skupština po svemu sudeći održana još krajem te godine, ako ne i prije, s obzirom na čekanje dok vlada ne odobri pravila. Na kraju se može reći da podatci iz ovih dviju knjiga posve jasno govore da su đurđevečki vatrogasci djelovali i prije 1890. godine, da je Društvo postojalo, da je posjedovalo dio opreme, štrcaljke, novac u blagajni i članstvo, da su održavali vježbe, te imali svoj vježbališni toranj.

5. Pokušaj datiranja osnutka prethodnoga vatrogasnog društva

Najveću nedoumicu glede godine osnutka prvotnog Društva stvaraju nevjerodostojni i oskudni podatci te neposto-

janje društvenih dokumenata iz tog razdoblja. Nakon 1945. godine slavljeno je nekoliko različitih obljetnica vatrogasnoga društva. Na fotografiji 75. obljetnice slavljene 1962. godine, ispred vatrogasaca stoji ploča s upisanom 1887. godinom, a spomenuta godina obilježena je još 1967.⁹⁰ i 1972. godine⁹¹. O proslavi 1962. godine pisao je *Glas Podravine*. Novinar Andrija Turković izvijestio je o samoj proslavi te iznio nekoliko detalja o osnivanju društva. Piše da je stvar pokrenuta 1885. godine kada je u Đurđevcu i okolici haralo nekoliko velikih požara. Kao osnivače 1887. godine navodi: Stjepana Kenfelja, Franju Quinza, Šandora Hegedića, Josipa Boroša, Josipa Kohna, Martina Nöthiga, Eduarda Sestrića, Josipa Kudumiju i Ferdu Brennera. Osim toga, piše da je 1889. godine postignut dogovor između nadvojvoda društava u Đurđevcu, Ferdinandovcu, Virju i Novigradu o zajedničkom gašenju požara. Izvor podataka nije pribilježio.⁹²

Sljedeću moguću godinu osnivanja Društva donosi amblem proslave 100. obljetnice Društva, odnosno 1881. godinu. Proslava ove obljetnice održana je 18. rujna 1982. godine na kojoj je tadašnji predsjednik Vinko Martinčić podijelio priznanja i plakete zaslužnim pojedincima i poduzetima u Đurđevcu.⁹³ Povodom ove proslave izdana je i brošura *100 godina DVD Đurđevac*, autora Antuna Šimunića, a naslov govori da je Društvo osnovano 1881. godine. Na temelju Šimunićeve brošure ovu je godinu u svome djelu naveo i Dragutin Feletar.⁹⁴ Šimunić je do 1881. godine mogao doći jedino temeljem društvene arhive.

90 DVD Đurđevac, Zapisnici upravnog odbora DVD Đurđevac 1964. – 1969., Zapisnik sjednice upravnog i nadzornog odbora od 28. 7. 1967.

91 Ij. b.: *85 godina DVD. // Glas Podravine*, XXVII, 34 (25. ož. 1972.).

92 TURKOVIĆ, Andrija: *Proslava 75-god. DVD u Đurđevcu. // Glas Podravine*, XIII, 34 (18. ož. 1962.).

93 N. N.: »Kronologija događaja«, Podravska gruda, br. 2 (12), srpanj-prosinac 1982., 48.

94 FELETAR, Dragutin: *Podravina. Općine Đurđevac, Koprivnica i Ludbreg u prošlosti i sadašnjosti*. Knj. 1, Koprivnica: Centar za kultu-

89 Gradska knjižnica Đurđevac, Zavičajna zbirka, *Pravila Dobrovoljnoga vatrogasnoga društva u Gjurgjvcu*, Bjelovar: Tiskara A. Kolesara, 1891.

Sl. 5. Proslava 75. obljetnice DVD Đurđevac 1962. godine (izvor: Zbirka fotografija Matije Vogrinčića, Đurđevac)

Kao što je prije navedeno, danas postojeći dokumenti ne mogu vjerodostojno potvrditi ovu godinu, a to nije ni Vinko Martinčić u spomenici iz 1995. godine. Iz ovoga se može naslutiti da je Šimunić u rukama vjerojatno imao vjerodostojne dokumente, koji Martinčiću nisu bili poznati 1995. godine. Oni su po svemu sudeći ostali kod Šimunića, koji je umro 1993. godine, ili su nekim drugim načinom nestali u razdoblju između 1981. i 1994. godine.

Nadalje, na sačuvanom društvenom memorandumu iz 1928. godine piše: »Utemeljeno 1889.« Iste godine dotiče se i članak u jednim varaždinskim novinama iz 1892. godine u kojem autor nabroja naselja u kojima su 1889. godine postojala vatrogasna društva. Između ostalih, naveden je i Đurđevac.⁹⁵ Osim toga, u prije spomenutoj povjesnici vatrogasnoga društva iz 1995. godine nalazi se preslika tablice iz izvještaja Županije bjelovarsko-križevačke

za 1910. godinu⁹⁶ u kojoj je navedena 1880. godina kao godina osnutka i usvajanja pravila Društva.⁹⁷ O osnivanju vatrogasnih društava na području tadašnje Županije pisao je u dva navrata i Stjepan Blažeković. U prvom radu spominje 1890.⁹⁸, a u drugom 1880. godinu⁹⁹. Čudno je da autor o istome Društvu donosi različite godine osnutka, osim ako se ne radi o tiskarskoj pogreški. U oba rada ne spominje izvor kojim se služio, premda je jasno da se pri pisanju rada služio uglavnom županijskim izvještajima. Prema tome, svi ovdje navedeni izvori govore da je riječ o čak pet različitih godina osnutka. Vjerodostojnijim se čini županijski izvještaj za 1910. jer uz 1880. godinu osnutka navodi da su tada usvojena i pravila. Najposlije, jedan novinski tekst iz

96 *Izvještaj upravnog odbora i kr. županijske oblasti Županije bjelovarsko-križevačke o stanju uprave i njihovom djelovanju za godinu 1910.*, Bjelovar, 1911., 101.

97 *115. godina...*, 11.

98 BLAŽEKOVIĆ, Stjepan: *Bjelovarsko-križevačka županija*. // *Bjelovarski zbornik 90*, ur. Stjepan Blažeković, Bjelovar: Gradski muzej Bjelovar, 1990., 36.

99 BLAŽEKOVIĆ, Stjepan: *Prilozi za povijest Bjelovara*. // *Bjelovarski zbornik 91*, ur. Stjepan Blažeković, Bjelovar: Gradski muzej Bjelovar, 1991., 104.

ru – OOUR Muzej grada Koprivnice, 1988., 263. Za brošuram sam tragao u Đurđevcu, ali je nisam uspio pronaći.

95 N. N.: *Da-li vlada radi?* // *Varaždinski viestnik*, III, 17 (23. 04. 1892.).

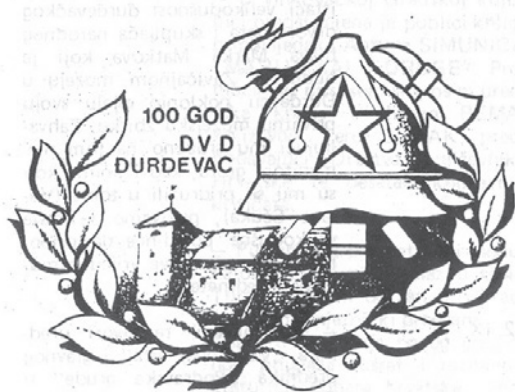

Sl. 6. Proslava 78. obljetnice DVD Đurđevac 1967. godine (izvor: Zbirka fotografija Matije Vogrinčića, Đurđevac).

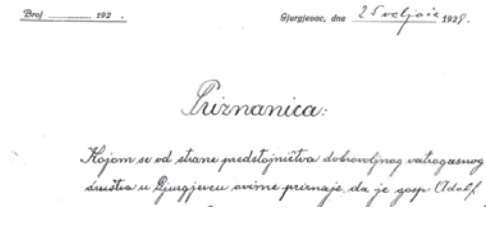
1884. godine govori o požaru u Pitomači. Dopisnik se jada i čudi zašto Pitomačani nisu dosad ustrojili toliko potrebno vatrogasno društvo, pa piše: »Svi naši susjedi, Gjurgjevčani, Virjani, Novogradčani i Virovitičani u tome liepo napreduju...«¹⁰⁰ I ovaj podatak ukazuje na postojanje Društva osnovanog prije 1884. godine. Na kraju se može reći da su pripreme za osnivanje Vatrogasnoga društva u Đurđevcu vjerojatno krenule 1880., a sam osnutak dogodio se 1881. godine.

Razlog postojanja ovog problema razrješuju podatci u knjizi o vatrogasnom društvu u Vinkovcima. Pisac knjige Zlatko Virc iznosi posve isti problem u Vinkovcima jer su i oni dvaput osnivali svoje Društvo. Tamošnje Društvo osnovano je 1880. godine, a pravila mu je potvrdio unutarnji odjel zemaljske vlade u Zagrebu 1887. godine. Međutim, u odobrenju piše da se ova pravila, potvrđena Naredbom unutarnjeg odjela Krajiške upravne oblasti u Zagrebu. br. 13.003 od 28. srpnja 1881. godine, »izvan krieposti stavljaju«. Dakle, pravila više nisu bila valjana jer je krajiško područje iste godine priključeno civilnoj Hrvatskoj.

¹⁰⁰ N. N.: U Pitomači, dne 14. kolovoza. (Dopis.) (Požar; pomozte postradalim; ustrojite vatrogasno društvo.) // Narodne novine, L, 195 (25. ož. 1884.).

Sl. 7. Amblem proslave 100. obljetnice DVD Đurđevac 1982. godine (izvor: N. N., »Kronologija događaja«, Podravska gruda, br. 2 (12), srpanj – prosinac 1982., 48).

Sl. 8. Zaglavlje dopisa DVD-a Đurđevac od 25. veljače 1928. godine (izvor: vlasništvo autora).

Stoga se moralo prići ponovnom osnivanju Društva i donošenju pravila odobrenih od nove, civilne vlasti. Dakle, isti slučaj zasigurno se dogodio i u Đurđevcu.¹⁰¹

6. Zaključak

Povijesni izvori korišteni u ovome radu utvrđuju da su đurđevčki gasitelji organizirano gasili požare u Đurđevcu i okolnim mjestima najkasnije od 1860. godine. Do kraja 19. stoljeća zabilježili su 21 požar u Đurđevcu, premda pojedini podatci naslućuju da se dogodilo puno više požara

¹⁰¹ VIRC, Z.: Vinkovački vatrogasci..., 19.

koje tadašnja glasila i novine nisu zabilježile, pa čak ni sami vatrogasci u svojim evidencijama. Nepotpuna izvješća govore da je u navedenim požarima u Đurđevcu izgorjelo 78 kuća i 190 raznih gospodarskih zgrada, uglavnom štagljeva, pa je stotinjak imanja ostalo bez kuće, imovine i sredstava za život. U ovu brojku nisu uvršteni izgorjeli krovovi spašenih kuća, a takvih je bilo nekoliko stotina. Nakon velikih požara pomoć se prikupljala širom Hrvatske, od novca i građevnog drva, pa do živeža. Učestali požari bili su uobičajena pojava u to vrijeme, s obzirom na lako zapaljivo drvo i slamu kao građevni materijal. Većinu požara prouzročili su ljudska neopreznost i nemar (vatra i žar u kovačnicama, žar i iskre iz lampaša i s ognjišta, pušaći, odlaganje pepela...), ali i udari groma. Najviše požara izazvala su djeca igrajući se žigicama. Brojnost požara nagnala je mještane k osnivanju vatrogasnog društva, a samim time i nabavi modernih štrcaljki i druge vatrogasne opreme. To je bitno utjecalo na brže gašenje i smanjivanje štete. Vatrogasno društvo u Đurđevcu osnovano je najvjerojatnije 1880. godine. Društvo je registrirano kod Krajiške upravne oblasti u Zagrebu, čija je nadležnost trajala do 1881. godine, kada je krajiški prostor potpuno priključen Civilnoj Hrvatskoj. Zato se moralo prići ponovnom osnivanju vatrogasnog društva i njegovoj registraciji kod civilne vlasti. Dobrovoljno vatrogasno društvo ponovno je osnovano 1890. godine. U popisima aktivnih članova, odnosno vatrogasaca, prednjačili su obrtnici i trgovci. Manje su zastupljeni veleposjednici, ali ih s pravom možemo smatrati najstarijim vatrogascima jer su i prije osnutka vatrogasnog društva gasili požare svojim vlastitim štrcaljkama i tako oko sebe okupljali gasitelje, što je na kraju dovelo do osnutka vatrogasnog društva i potpuno organiziranog djelovanja vatrogasaca u Đurđevcu.

Summary

The Development of Firefighting in Đurđevac up to 1900

This work presents the development of firefighting in Đurđevac from the time of the Military Frontier to the end of the 19th century. Based on preserved documentation from the Volunteer Fire Department in Đurđevac, professional publications, contemporary newspapers from the second half of the 19th century, and published literature, it traces the frequent fires that ravaged Đurđevac and its surrounding areas. Wooden houses with open hearths and other straw-covered structures were susceptible to fires due to human carelessness and negligence, which kept the firefighters of that time constantly busy. The raging flames claimed numerous houses, agricultural buildings, and human lives, leaving many families without shelter, property, livestock, and means of livelihood. Firefighters in Đurđevac, armed with water pumps, began their efforts in the mid-19th century. They assisted each other and gained experience alongside firefighters from neighbouring villages. Such circumstances prompted the people of Podravina to establish fire departments. The Volunteer Fire Department in Đurđevac was founded in 1890, although various records indicate the existence and active involvement even before the mentioned year. The main focal point is the issue of dating the establishment of the original department (1881) and the reasons for its re-establishment.

Izvori

- Arhiva rkt. župe sv. Jurja mučenika u Đurđevcu, Liber memorabilium parochiae S. Georgii in Gjurgjevac (župna spomenica)
- DVD Đurđevac, Prijavna knjiga vatrogasnog sbora u Gjurgjevcu
- DVD Đurđevac, Sjednički zapisnik Vatrogasnog društva u Gjurgjevcu

- DVD Đurđevac, Zapisnici upravnog odbora DVD Đurđevac 1964. – 1969.
- Državni arhiv Bjelovar, Cehovi i obrtničke zadruge 1771. – 1930., Prvi đurđevački ceh (Obrtnička zadruža), Urudžbeni zapisnik 1868. – 1927.
- *Hrvatska na tajnim zemljovidima XVIII. i XIX. stoljeća. Đurđevačka pukovnija.* ur. Mirko Valentić, Ivana Horbec i Ivana Jukić, Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2003., sekcija 12
- Zbirka fotografija Matije Vogrinčića, Đurđevac
- N. N.: (*Požari.*) // Narodne novine, LVI, 242 (21. 10. 1890.)
- N. N.: (*Požari.*) // Narodne novine, LIV, 209 (12. 09. 1888.)
- N. N.: (*Pogorelcem u Gjurgjevcu.*) // Primorac, V, 130 (31. 10. 1877.)
- N. N.: (*Požar u Gjurgjevcu i izbor zastupstva grada Belovara.*) // Primorac, V, 126 (21. 10. 1877.)
- N. N.: *U Pitomači, dne 14. kolovoza. (Dopis.) (Požar; pomozte postradalim; ustrojite vatrogasno društvo.)* // Narodne novine, L, 195 (25. 08. 1884.)
- N. N.: *U Virju, 20. lipnja. (Dopis.) (Požar i potop.)* // Narodne novine, XXXVI, 41 (23. 06. 1870.)
- N. N.: *U Virju, 24. listopada. (Dopis.) (Virovski požari.)* // Narodne novine, LVI, 249 (29. 10. 1890.)
- N. N.: *Veliki požari.* // Vatrogasni viestnik, II, 7 (05. 04. 1897.); Podravac, V, 13 (27. 03. 1897.)
- Općinar: Hrvatski narod, IX, 22 (31. 05. 1900.)
- Podravac, III, 14 (15. 07. 1895.)
- Podravac, III, 16 (15. 08. 1895.)
- Podravac, IV, 3 (18. 01. 1896.)
- Podravac, IX, 13 (18. 09. 1901.)
- Podravac, IX, 14 (01. 09. 1901.)
- P–k.: *U Gjurgjevcu, 14. kolovoza. (Dopis.) (Ubojstvo. Požar.)* // Narodne novine, LVIII, 187 (17. 08. 1892.)
- RUSAN, F. D.: *Dopis iz Podravine.* // Novine horvatsko-slavonsko-dalmatinske, XII, 83 (17. 10. 1846.)
- R–n.: (*Požar*) *Iz Podravine vojničke 26. lipnja.* // Pučki prijatelj, IV, 23 (30. 06. 1870.)
- –s–: (*Dopis*) // Pučki prijatelj, III, 6 (18. 02. 1869.)
- *Statistički izkaz vatrogasnih zavoda Hrvatske i Slavonije za godinu 1890.* // Vatrogasac, I, 1 (svibanj 1892.)
- Tjednik bjelovarsko-križevački, III, 42 (20. 08. 1892.)
- Tjednik bjelovarsko-križevački, III, 44 (03. 09. 1892.)
- Tjednik bjelovarsko-križevački, X, 44 (26. 08. 1899.)
- TURKOVIĆ, Andrija: *Proslava 75-god. DVD u Đurđevcu.* // Glas Podravine, XIII, 34 (18. 08. 1962.)
- TURKOVIĆ, Andrija: *40-godišnjica Vatrogasnog društva u Čepelovcu.* // Glas Podravine, XII, 37 (08. 09. 1962.)
- ŽIROVČIĆ, Ivo: *Učitelj palikuća. Psihopatološka crtica.* // Liječnički vjesnik, XXXIII, 9 (15. 09. 1911.)
- X: *U Gjurgjevcu, 25. siječnja. (Dopis.) (Čitaonica. Influenza. Poljepšanje mjesta. Vatrogasno društvo.)* // Narodne novine, LVI, 22 (28. 01. 1890.)

Tisak

- F.: *U Podravini, 4. kolovoza.* // Narodne novine, XXIX, 179 (07. 08. 1863.)
- F. L.: *U Virju, u vojničkoj krajini, 30. kolovoza. (Dopis.) (Požar.)* // Narodne novine, XXXI, 202 (04. 09. 1867.)
- Gjurgjevčan.: *Izbor staroste i podstaroste hrv. Sokola u Gjurgjevcu – Tridesetgodišnjica Vatrogasnog društva.* Demokrat, II, 10 (07. 03. 1920.)
- Hrvatski narod, VIII, 34 (31. 08. 1899.)
- lj. b.: *85 godina DVD.* // Glas Podravine, XXVII, 34 (25. 08. 1972.)
- MATASOVIĆ, Josip: *Jozefinska skrb proti požara.* // Narodna starina, XI, 27 (prosinac 1932.)
- MIHALIC, Stjepan: *Gjurgjevac.* // Vatrogasni viestnik, IV, 12 (20. 06. 1899.)
- N. N.: (*Darovi.*) // Primorac, VI, 47 (19. 04. 1878.)
- N. N.: *Da-li vlada radi?* // Varaždinski viestnik, III, 17 (23. 04. 1892.)
- N. N.: (*Dobrovoljno vatrogasno društvo u Gjurgjevcu*) // Vatrogasni viestnik, VI, 16 (20. 08. 1901.)
- N. N.: Hrvatska domovina, IV, 194 (25. 08. 1899.)
- N. N.: Hrvatska domovina, IV, 229 (05. 10. 1899.)
- N. N.: *Iz Podravine, 20. kolovoza. (Dopis.) (Tuča i požar.)* // Narodne novine, LIII, 191 (24. 08. 1887.)
- N. N.: *Javna zahvala.* // Narodne novine, LVII, 284 (11. 12. 1891.)
- N. N.: »Kronologija događaja«, Podravska gruda, br. 2 (12), srpanj – prosinac 1982.
- N. N.: Narodne novine, XXXIX, 17 (23. 05. 1863.)
- N. N.: *Naši dopisi.* // Vatrogasni viestnik, IV, 17 (05. 09. 1899.)
- N. N.: *Naši Dopisi.* // Vatrogasni viestnik, VII, 22 (20. 09. 1902.)
- N. N.: *Naši dopisi. Gjurgjevac.* // Vatrogasni viestnik, VIII, 15 (05. 08. 1903.)

Literatura

- 115 godina Dobrovoljnog vatrogasnog društva, 70 godina puhačkog orkestra, 15 godina profesionalnog vatrogastva. tekst: Vinko Martinčić, Marijan Kicivoj, Božidar Škurdija, Đurđevac: DVD Đurđevac, 1995.
- BIČANIĆ, Rudolf: *Doba manufakture u Hrvatskoj i Slavoniji 1750 – 1760*. Zagreb: Izdavački zavod Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, 1951.
- BLAŽEKOVIĆ, Stjepan: *Bjelovarsko-križevačka županija // Bjelovarski zbornik 90* (ur. Stjepan Blažeković), Bjelovar: Gradski muzej Bjelovar, 1990.
- BLAŽEKOVIĆ, Stjepan: *Prilozi za povijest Bjelovara // Bjelovarski zbornik 91* (ur. Stjepan Blažeković), Bjelovar: Gradski muzej Bjelovar, 1991.
- CIK, Nikola: *Izvođenje i realizacija prve faze projekta »Đurđevac 1868. godine: rekonstrukcija demografskog i urbanog razvoja grada Đurđevca u XIX. stoljeću«*. Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja, XIII, 25, 2014.
- CVEKAN, Paškal: *Đurđevac – kakav nije poznat*. Đurđevac: Skupština Općine Đurđevac, 1991.
- FELETAR, Dragutin: *Podravina. Općine Đurđevac, Koprivnica i Ludbreg u prošlosti i sadašnjosti*. knj. 1, Koprivnica: Centar za kulturu – OOUR Muzej grada Koprivnice, 1988.
- HORVAT, Rudolf: *Povijest Gjurjevca*. Zagreb: Hrvatski tiskarski zavod, 1940.
- Izvještaj upravnog odbora o stanju javne uprave i kraljevskog podžupana o djelovanju kraljevske županijske oblasti i podčinjenih kraljevskih kotarskih oblasti u god. 1892.
- KOLAR DIMITRIJEVIĆ, Mira: *Od zrna i klipa do kruha i kolača u Podravini do 1945. godine // Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja*, VIII, 15, 2009.
- KUDUMIJA, Mato: *Đurđevac u svijetu i vremenu*. Đurđevac: Mjesna konferencija Socijalističkog saveza radnog naroda, 1968.
- MIHOLEK, Vladimir: *Ciglane i tvornice opeke u Virju i Đurđevcu // Podravski zbornik 48* (ur. Robert Čimin), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2022., 37-58.
- MIHOLEK, Vladimir: *Đurđevečki mlinovi na parni i ostale vrste pogona s kraja 19. i prve polovice 20. stoljeća. // Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja*, XIII, 25, 2014., 77-100.
- PODRAVEC, Dražen: *130 godina Dobrovoljnog vatrogasnog društva Virje*. Virje: Osnovna škola prof. Franje Viktora Šignjara Virje, 2008. Gradska knjižnica Đurđevac, Zavičajna zbirka,
- *Pravila Dobrovoljnoga vatrogasnoga društva u Gjurjevcu*. Bjelovar: Tiskara A. Kolesara, 1891.
- *Prirodni zemljopis Hrvatske. Lice naše domovine*, knj. I, ur. Dragutin Hirc, Zagreb: A. Scholz, 1905.
- SOMEK, Petra: *Tradicijsko graditeljstvo u Podravini*. Samobor / Zagreb: Izdavačka kuća Meridijani, Agencija za komercijalnu djelatnost, 2011.
- TKALAC, Krunoslav: *Babogredska kompanija*. Vinkovci: Slavonska naklada Privlačica, 1994.
- *Vatrogasni koledar sa šematizmom vatrogasnih društava i časništva u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji, Dalmaciji te Bosni i Hercegovini za prostu godinu 1909.*, izdali i uredili Mirko Kovačić i Bogumil Toni, Zagreb, 1908.
- VIRC, Zlatko: *Vinkovački vatrogasci 1880. – 2010*. Vinkovci: Javna vatrogasna postrojba, 2010.